

BREU DICCIONARI D'ESCRITURA I ESCRITORS CONTEMPORANIS EN CATALÀ A L'ARAGÓ

Hèctor MORET I COSO*

IES Estela Ibèrica (Santa Perpètua de Mogoda, Barcelona)

RESUMEN: En este artículo se presenta un breve diccionario de escritores, revistas, colecciones, galardones y colectivos literarios de expresión catalana surgidos o vinculados en época contemporánea —a partir de la Guerra Civil de 1936-1939— con las comarcas aragonesas de lengua catalana. Esta exposición es una síntesis —aumentada, matizada y actualizada— de anteriores trabajos, que en ciertos casos se remontan a 1981. Sin duda alguna, en los últimos veinte años ha habido en Aragón un incremento considerable de autores y de ediciones de textos en catalán, lo que ha aconsejado la redacción de este artículo: una lista comentada de los escritores y la escritura en esa lengua en Aragón.

PALABRAS CLAVE: Diccionario. Aragón. Literatura en catalán.

ABSTRACT: This article presents a brief dictionary of writers, magazines, collections, awards and literary groups, expressed in Catalan, that appeared or that were linked in contemporary times – as from the 1936-1939 Civil War – with the Catalan speaking Aragonese regions. This presentation is a synthesis – enlarged, qualified and updated – of previous studies, which in certain cases date back to 1981. Undoubtedly, over the last twenty years there has been a considerable increase in authors and texts published in Catalan in Aragón, which has given rise to the writing of this article: a commented list of the writer and writings in that language in Aragón.

KEYWORDS: Dictionary. Aragón. Literature in Catalan.

RÉSUMÉ : Nous présentons ici un petit dictionnaire d'écrivains, revues, collections, prix et collectifs littéraires d'expression catalane ayant fait leur apparition à l'époque contemporaine (à partir de la Guerre Civile de 1936-1939) ou ayant un rapport avec les régions d'Aragon de langue catalane à cette même époque. Cet exposé est une synthèse (développée, nuancée et actualisée) de travaux antérieurs qui, pour certains d'entre eux, remontent à 1981. Au cours des vingt dernières années, il y a eu, sans aucun doute, une augmentation considérable d'auteurs et d'éditions de textes en catalan à Aragón, ce qui a inspiré la rédaction de cet article : une liste commentée des auteurs et de l'écriture dans cette langue à Aragón.

MOTS-CLÉS : Dictionnaire. Aragón. Littérature en catalan.

* besecri@hotmail.com

L'antecedent més remot —i sobretot més explícit— d'aquest breu diccionari cal anar-lo a cercar en la comunicació «La literatura en català a l'Aragó: els darrers vint anys», presentada —per Artur Quintana i per qui signa aquest preàmbul— en el Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, celebrat a Frankfurt entre el 18 i el 25 de setembre de 1994, i publicada en el primer volum de les actes d'aqueix congrés. Ja en la segona nota a peu de pàgina de la comunicació s'hi ressenyaven els breus treballs publicats amb anterioritat a 1994 que s'havien ocupat, d'una manera o d'una altra, de l'escriptura contemporània en català a l'Aragó; de fet, la comunicació, en molts aspectes, no era altra cosa que una síntesi —això sí, notablement augmentada, matisada i actualitzada— dels treballs anotats en aqueixa nota, treballs que en algun cas es remunten a 1981. De la mateixa manera, aquest breu diccionari no deixa de ser, en molts aspectes, una refosa de la comunicació presentada a Frankfurt —pregonament ampliada, matisada i actualitzada— amb els treballs bibliogràfics i les novetats editorials que, a propòsit d'aquest tema, s'han donat a conèixer en els darrers quinze anys.

En la nota de justificació publicada a l'inici del recull d'articles —bàsicament bibliogràfics— *Indagacions sobre llengua i literatura catalanes* (1998) s'apuntava, també en nota a peu de pàgina, que «De cara a possibles i ulteriors ampliacions de les notes bibliogràfiques aplegades en aquest volum, seran molt ben rebudes les esmenes als errors i omissions que, sens dubte, conté aquest recull d'articles». Transcorreguts deu anys de l'edició d'aquella nota, d'esmenes als errors i omissions que, sens dubte, conté aqueixa obra no ens n'han arribat gaires; el que sí que hi hagut és un increment considerable d'autors i de l'edició de textos en català a l'Aragó, cosa que ha fet que s'haja cregut oportú la redacció ara d'una llista comentada d'escriptors i d'escriptura en català a l'Aragó que, d'alguna manera, actualitze alguns dels capítols (en especial «Visions de l'Aragó catalanòfon en els escriptors catalans», «La presència del català en la premsa aragonesa», «L'edició en català a l'Aragó», «La llengua literària en els escriptors aragonesos d'expressió catalana» i, sobretot, «Notes sobre literatura catalana contemporània a l'Aragó») d'aquell recull d'articles de temàtica catalanoaragonesa. D'aquesta manera s'ha volgut conservar tal qual la redacció i les escasses dades anteriors a l'últim terç del segle xx —on poques novetats bibliogràfiques s'han donat a conèixer de 1998 ençà— ja presentades en *Indagacions...*, alhora que s'ha intentat facilitar el coneixement i la difusió de les nombroses publicacions contemporànies en català dutes a terme en l'àmbit aragonès en els darrers deu anys.

Pel que fa a la presentació dels materials aplegats en aquest treball, s'ha estimat més fer-la seguint l'ordre alfabètic en autors i iniciatives per tal que resulte més fàcil —o senzilla— la consulta i l'actualització de les dades que s'hi recullen de cara a possibles noves edicions d'aquest breu diccionari; un ordre alfabètic que conté les síntesis biobibliogràfiques dels escriptors, en el sentit més ampli del terme, nascuts o vinculats directament a comarques o poblacions de l'Aragó catalanòfon que han emprat la llengua catalana en els seus escrits públics després de la guerra civil espanyola dels Tres Anys (1936-1939) —en realitat (tot s'ha de dir) a partir de la

dècada dels anys seixanta del segle passat—, així com —destacant-ho amb lletra cursiva— les editorials, col·lectius, associacions, revistes, publicacions col·lectives, col·leccions, premis literaris, etcètera, sorgits al voltant de l'escriptura en català a l'Aragó. Amb tot, sovint s'ha hagut de prescindir de ressenyar alguns redactors que de manera massa esporàdica han publicat algun text en català en publicacions periòdiques —en especial en *Batecs*, *Cinga*, *Temps de Franja* i en revistes marcadament locals— atesa l'escassetat o accidentalitat de llurs escrits en català. Tanmateix, ara que s'ha de tancar aquesta presentació, ens cal afegir que, de cara a ulteriors ampliacions d'aquest breu catàleg d'escriptura i d'escriptors contemporanis en català a l'Aragó, seran molt ben rebudes les esmenes als errors i omissions que, sens dubte, conté aquesta edició.

Per últim, només ens cal assenyalar un parell de detalls tipogràfics. Així, per una banda, ens hem estalviat —atesa la contenció expositiva que se li ha volgut donar a aquest repertori— indicar la comarca (Ribagorça, Llitera, Baix Cinca i Matarranya) on s'ubiquen les poblacions de l'Aragó catalanòfon que s'hi esmenten; i, per altra banda, s'ha prescindit de col·locar la *i* copulativa entre el primer i segon cognom de tots els autors citats.

Abad Chavarria, Anton (Saidí, 1958). Agricultor de professió, es donà a conèixer amb cançons d'autor a finals dels anys setanta, encara que no fou fins al 1989 que edità un primer enregistrament discogràfic, *Avui és un dia com un altre*, al qual seguiren *Lo ball de la polseguera* (1991), *Cap problema* (1995), *Sóc de poble* (2002), *A la corda fluixa* (2004) i *Llesques* (2009). Bona part dels textos de les primers cançons s'han aplegat en l'estudi *Joglars de frontera* (1997) de M. Sasot i en diverses antologies i mostres literàries. Ha col·laborat de manera ocasional com a redactor a les revistes *Desperta ferro!*, *Batecs* i *Temps de Franja*.

Abad Ibars, Arcadi (Saidí, 1977). Nascut circumstancialment a Lleida, agricultor de professió, redactor ocasional de *Temps de Franja*.

Albesa Burgués, David (Mont-roig, 1981). Nascut circumstancialment a Alcanyís, s'inicià en l'escriptura en català en la revista interna de l'IES Matarranya de Vall-de-roures *Diablers pel Matarranya*; ha publicat el recull de narracions breus *Quin món més bèstia* (2003) i ha col·laborat ocasionalment en la revista local *Plana Rasa* de Mont-roig.

Alcover Pinós, Maria del Carme (Massalió, 1952). Resideix a Saragossa a partir de 1982, tècnica lingüística del Govern d'Aragó, redactora i col·laboradora ocasional de les revistes *Batecs*, *Sorolla't*, *Temps de Franja*, *Rolde* i *Kalat-Zeyd*. Com a coordinadora del Seminari Permanent de Llengua Catalana de la DGA s'ocupà de l'edició de *Materials didàctics d'ensenyament primari* (1992) i de *Sac de paraules. Vocabulari escolar del català parlat a la Franja* (1995, en edició a cura de R. Sistac). És autora, sovint en col·laboració, de diversos estudis i treballs sobre l'ensenyament del català a l'Aragó i ha publicat en volum *Plans reguladors d'Ensenyament*

de l'Aragonès i el Català a l'Aragó (2000), *Un nom per a tu. Índex de noms propis* (2005), en edició trilingüe (castellà, català i aragonès), i breus poemaris —en ocasions acompanyats de poemes de son fill, Antoni Lafuente Alcover (Oviedo, 1980)—, i narracions publicats en volums col·lectius. Ha traduït, del castellà al català, *El debat del català a l'Aragó* de José R. Bada (1990), i, amb A. Quintana, la novel·la breu *El gual* (2001) de Ramón J. Sender.

Algars, Enric → Martínez Aroca, Marc

Àlvarez (Amengual), Marià → Sasot Escuer, Màrio

Amanda Llebot, Beques d'investigació. Ajuts econòmics atorgats de 1991 ençà per la fundació Jordi Casas i Llebot per al foment dels estudis en català sobre diferents aspectes relacionats amb l'àmbit geogràfic de l'Aragó catalanòfon.

Andreu Sancho, Carles (Sant Feliu de Llobregat, Baix Llobregat, 1938). De pares de Mont-roig, viu a París des d'inicis dels anys setanta. Llicenciat en Dret, ha escrit en francès teatre, prosa poètica, guions de cinema..., té enregistrats diversos treballs discogràfics (*Carles Andreu canta les paraules de Gaudí, Arc voltaic* de Joan Salvat-Papasseit...) i, en el català de Mont-roig, ha editat el llibre de memòries, *La mort del pareimare* (2004). Col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Antolí Tello, Susanna (Beseit, 1967). Pedagoga responsable de la llar d'infants de Beseit, ha tingut cura de l'edició i transcripció de *Memòries d'un altre segle* (*Vivències d'Angelina Bel Mateu*) (2005), ha publicat diversos poemes i relats breus en volums col·lectius, col·labora ocasionalment a *Temps de Franja* i el 2006 obtingué el premi Guillem Nicolau amb el poemari *Tornem a ser menuts!* (2007).

Antologies i repertoris literaris. D'entre les antologies i mostres literàries publicades en els últims vint-i-cinc anys amb textos d'autors aragonesos d'expressió catalana cal esmentar *La nostra llengua. Gramàtica de llengua catalana* (1984) d'A. Quintana amb textos, entre altres, de T. Bosque, À. Villalba, J. Moncada, D. Lombarte i E. Vallès; *El català a l'Aragó* (1989) d'A. Quintana amb textos, entre altres, d'A. Abad, T. Bosque, J. A. Chauvell, T. Claramunt, J. Galan, M. Ibarz, D. Lombarte, M. López Lacasa, J. I. Micolau, J. Moncada, J. Montclús, H. B. Moret, L. Rajadell, E. Vallès i À. Villalta; *Punt per agulla. Mostra de la narrativa breu contemporània de l'Aragó catalanòfon* (1993) a cura d'H. Moret i amb textos de C. Alcover, J. Carrévalo, J. Chauvell, G. Francino, T. Jassà, D. Lombarte, J. Moncada, L. Rajadell i F. Ricart; *Memòria de la set. Antologia de la nova poesia aragonesa* (1993) en edició coordinada per A. Quintana i amb poemes d'A. Abad, T. Bosque, J. Galan, T. Jassà, D. Lombarte, A. Lombarte, M. López Lacasa, J. Micolau, H. B. Moret, C. Pallarés i À. Villalba; *Així s'escriu a la Franja. Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanòfon* (1993) de M. Sasot amb textos de J. Chauvell, A. Abad, D. Lombarte, H. B. Moret i J. Moncada; *Joglars de frontera (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)* (1997) de M. Sasot amb textos d'A. Abad, À. Villalba, T. Bosque, J. M. Puyol...; *Literatura de la Franja: Gent Terra Paraules* (URC.

Revista literària, 16) (2001), coordinat per Mercè Ibarz amb textos literaris de J. Moncada, D. Lombarte, A. Abad, T. Jassà, J. A. Chauvell, H. B. Moret, M. Ibarz, M. López Lacasa, J. Micolau i F. Serés; *Roda la mola. Poesia del Baix Aragó de llengua catalana dels orígens als nostres dies* (2009), a cura d'Artur Quintana amb textos de T. Bosque, À. Villalba, J. M. Puyol, D. Lombarte, T. Jassà, A. Lombarte, C. Pallarés, J. Micolau, C. Alcover i A. Lafuente, J. M. Gràcia, F. Gil, J. Gimeno, S. Antolí, L. Satué, M. Martí, M. Llop, A. Llerda...

Aribau Guardiola, M.ª Pilar (Fraga, 1966). Nascuda circumstancialment a Lleida, delineant de professió i activista social; col·laborada ocasional a *Temps de Franja* i, en català, a *La Voz del Bajo Cinca*.

Arqué Vilar, Rosa (Fraga, 1973). Llicenciada en Filologia Romànica (francès), professora d'ensenyament secundari a Fraga; col·laboradora ocasional a *Temps de Franja*.

Associació Cultural del Matarranya (ASCUMA). Entitat cultural d'àmbit comarcal constituïda l'estiu de 1989 amb seu a Calaceit, editora de la històrica revista *Sorolla't*, de les col·leccions literàries Lo Trill i Lo Trull i membre d'Iniciativa Cultural de la Franja.

Associació de Consells Locals de la Franja (ACLF). Entitat cultural d'àmbit comarcal (La Llitera i la Baixa Ribagorça) fundada el 1986, amb seu a Tamarit de Llitera, editora de la històrica revista *Desperta ferro!* i membre d'Iniciativa Cultural de la Franja.

Bada Panillo, José Ramón (Favara, 1929). Teòleg i sociòleg resident a Saragossa, conseller de Cultura i Educació en el primer Govern de la Diputació General d'Aragó (1983-1987), autor de l'assaig *El debat del català a l'Aragó (1983-1987)* (1990) i col·laborador esporàdic a *Temps de Franja*.

Badia Villas, David (Fraga, 1962). Doctor en Biologia, professor universitari a Osca, autor de diferents articles i treballs editats en publicacions especialitzades i del catàleg divulgatiu *Arbres i arbusts del Vedat de Fraga*. Col·laborador ocasional de *Batecs*, *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*.

Barbé Furió, Saturnino (València, 1959). Professor de biologia a l'ensenyament secundari a Fraga, activista ecològic i col·laborador esporàdic a *Temps de Franja*.

Barquín Castany, Susanna (Fraga, 1966). Llicenciada en Filosofia, treballa a Barcelona com a periodista. Presidenta del 2004 al 2008 de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, és autora de les novel·les breus *Deliri d'amor* (2004) i *L'aventura del desig* (2004), premi Guillem Nicolau de 2003. Redactora —en ocasions amb els pseudònims *Damià / Dolors Torrent* (també *D. Torrent* i *B. Torrent*), Víctor Vila i Josep M. Ibarz— i col·laboradora a *Temps de Franja*; ha vist aplegats diversos articles seus —signats o no— publicats al diari *Avui*, en el volum *Agricultura, aigua i alimentació: el repte de Catalunya per al segle XXI* (2006).

Barrull Perna, Carles (Areny de Noguera, 1977). Historiador de formació i tècnic cultural i d'arxius, secretari del Centre d'Estudis Ribagorçans, col·laborador de l'anyari *Ripacurtia* i redactor ocasional a *Temps de Franja*.

Batecs. Revista trimestral literària i, sobretot, d'informació general d'abast comarcal editada per l'Institut d'Estudis del Baix Cinca a Fraga entre gener de 1988 i maig de 1995. De març de 1997 a abril de 1998 es publicaren tres números del butlletí intern *Batecs informatiu*.

Bean Cabrera, Andresseta i Pepeta (Fraga, 1933 i 1939). Mestresses de casa, autores de nombrosos sainets publicats en vacil·lant ortografia *sui generis*: *Lo casori de Roque* (1991), *Aconsellant y vestint a la novia* (1992), *É més bò que un pà de bresca* (1993), *Les dones cuan encaixonen canten, riuen y enraonen* (1994), *Cuan passen fan Bon Agarrar* (1995), *La brama* (1996), *Les dones al Sol del 1800* (1996), *Al primer crit de la brama, ya s'estobe tota Fraga* (1997), *La tarantula* (1998), *Si vols bona vida, fica't a dida* (1999), *Per arroplegar la Sang* (2000), *Gat vell, rata tendra* (2001)...

Becana Sanahuja, José María (Fraga, 1957). Llicenciat en Història, senador del grup socialista a les Corts espanyoles per la província d'Oscà, col·laborador esporàdic a *Temps de Franja*.

Bengochea Lombarte, Antoni (Calaceit, 1958). Llicenciat en Filologia Hispànica per la Universitat de Saragossa i professor de música a Saragossa a l'ensenyament secundari. Es donà a conèixer com a rapsode el 1986 en el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana; conforma amb M. Sasot el Duo Recapte i ha estat redactor ocasional de *Sorolla't*, *Temps de Franja* —sovint amb els pseudònims *Josep Anton Llovet Lombarte* i *José A. / Martín Bielsa Zapater*— i de la revista local *Kalat-Zeyd*. Recita els textos de l'enregistrament discogràfic *Qüento va, qüento vingue (10 contes tradicionals del Matarranya)* (1998) i els poemes de Desideri Lombarte en *Ataïllar el món des del Molinar. Antologia lírica* (2000). Ha traduït al català el recull de contes *Los duendes del Matarraña* de Francisco Javier Aguirre amb el títol *Los follets del Matarranya* (2009).

Berenguer, Felip → Sasot Escuer, Màrio

Berenguer Galindo, Antonio (Fraga, 1949). Llicenciat en Història, professor a Fraga en l'ensenyament secundari, investigador especialitzat en la història de Fraga, és autor de *Les dificultats de la sèquia nova del secà (1774-1841)* (1999) i, amb el fragatí Ramón Espinosa Castellá, de *Quaderns de notes sobre l'urbanisme històric de Fraga* (2000).

Betrià (González), Esteve → Moret Coso, Hèctor

Bielsa Zapater, José A. / Martín → Bengochea Lombarte, Antoni

Blanc Castells, Francesc (Altorricó, 1955). Activista cultural resident a Lleida des de 1994, tècnic del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, redactor habitual de *Desperta ferro!*

- Blanc Grau, Miquel** (Gavà, Baix Llobregat, 1938). Químic de formació i professió, ha publicat obres d'evocació costumista i sobre la llengua i la cultura popular de la comarca del Matarranya en general i de Calaceit, vila dels pares, en particular: *Refranyer del Matarranya* (1983), *Garba. Mil paraules de Calaceit* (1994), *La fauna del Matarranya* (1998) —premi Amanda Llebot de 1996—, *Històries i romanços (Calaceit entre 1880 i 1930)* (2001) i *Les plantes medicinals del Matarranya* (2003). Ha estat editor literari de *Toda una vida. Memorias de un calaceitano* (1997) del pare, José Blanc Sanmartín, i *De Calaceite a Mauthausen: memorias (1905-1976)* (2005) de Raimundo Suñer. Ha col·laborat habitualment a *Sorolla't* i *Temps de Franja* i ocasionalment a les revistes locals *Kalat-Zeyd* i *La Comarca*. Formà part, de 1999 a 2003, del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.
- Boix Pociello, Jordi C.** (Benavarrí, 1958). Doctor en Història Medieval, és catedràtic d'ensenyament secundari a la Vall d'Aran i autor de la tesi inèdita *La Ribagorça a l'Alta Edat Mitjana*, de l'estudi *De Roda a Lleida. La fi d'un somni heroic* (1998) i de diversos articles centrats en la història de la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca i la Vall d'Aran publicats en *Gran Geografia Comarcal de Catalunya, Catalunya Romànica* i en revistes especialitzades. Col·laborador esporàdic de *Desperta ferro!* i *Temps de Franja*.
- Borbon Cuchí, Diana i Violeta** (Mequinensa, 1981 i 1977). Redactores de manera conjunta i esporàdica en els anys inicials (2000-2002) de *Temps de Franja*.
- Bosque Peñarroya, Tomàs** (La Codonyera, 1948). Professor a l'ensenyament secundari de solfeig i cant que resideix a Saragossa de 1976 ençà. Com a cantant i autor de cançons es donà a conèixer a finals dels anys seixanta, encara que no serà fins al 1977 quan enregistrarà un primer disc, *Cuando los tiempos vienen difíciles*, amb nou cançons en castellà i dues en català. Part dels textos de les seues cançons en català s'han aplegat en l'estudi *Joglars de frontera* (1997) de M. Sasot i en diverses antologies i mostres literàries; mentre que gran part dels seus poemes, cançons i textos en prosa s'han aplegat en *Melodia provençal* (2010). Col·labora ocasionalment a *Sorolla't*, *Temps de Franja* i *La Comarca*; és membre del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.
- Calaf Blázquez, Isabel** (Barcelona, 1965). Resideix a Calaceit de 1996 ençà, localitat de la qual és regidora de cultura des de 2007. Llicenciada en Psicologia i Sexologia clínica, ha treballat en el món gràfic, ha col·laborat en la revista local *Kalat-Zeyd* i actualment és cap de redacció i emmaquetadora gràfica de *Temps de Franja*, revista en què des de 2008 col·labora ocasionalment amb el pseudònim *Irene Torà*.
- Calucho Salomó, Vicent**. Col·lectiu de redactors vinculats al Casal Jaume I de Fraga responsable des de maig de 2005 de la secció La Franja del setmanari *El Triangle* editat a Barcelona.
- Calvet Castañ, Maria Antonieta** (Fraga, 1960). Llicenciada en Dret, professora d'anglès i francès, ha publicat diferents escrits narratius en castellà i català. Col·laboradora ocasional d'*Styli locus* i *Temps de Franja*.

Camps Juan, Joan Lluís (Queretes, 1954). Historiador de formació, director financer i de personal de l'hospital Mare de Déu de la Cinta de Tortosa. Ha publicat *Cretas. Una villa de la Orden de Calatrava entre el Algars y el Matarraña* (2002), *Lledó, Arenys, Calaceit i Queretes: quatre pobles aragonesos al Bisbat de Tortosa* (2004) i ha tingut cura, amb Carles Sancho, de l'edició de *Toni Llerda, terra i llengua* (2006).

Canales Portolés, Marta (Fraga, 1974). Nascuda circumstancialment a Lleida, activista cultural i cívica des del Casal Jaume I de Fraga, col·laboradora i redactora ocasional de *Temps de Franja*.

Campo Vidal, Manuel (Camporrells, 1951). Periodista i presentador de televisió, llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat Autònica de Barcelona i doctor en Sociologia per la Universitat Complutense de Madrid, presideix actualment l'Academia de las Ciencias y las Artes de Televisión de España. En català ha publicat *El PSUC i l'eurocomunisme* (1981), *L'Era de la informació i els mitjans de comunicació* (2007) i diverses col·laboracions en els mitjans de comunicació catalans.

Cançó, cantants i grups musicals. A l'Aragó catalanòfon, ja a finals de la dècada dels anys seixanta del segle passat, es troben en els textos d'algunes cançons manifestacions en català per part de diferents cantants (À. Villalba, T. Bosque, A. Abad, Los Maellans —duo format per Josep M. Puyol Catalan i Miquel Estaña—, etcètera), textos analitzats en detall per M. Sasot a *Joglars de frontera (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)* (1997). Amb posterioritat han aparegut altres cantants —com ara Àngel Soro, de Fraga— i grups musicals (Duo Recapte, NoTinkSon, Los Draps, Temps al temps...) amb enregistraments individuals o col·lectius en català; d'entre aquests últims cal esmentar el CD *Una roella al cor (Homenatge a Desideri Lombarte)* (2002) en què diversos músics interpreten textos del poeta pena-rogi: Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries, Túrnez & Sesé, Jean-Pierre & Mallén, Los Draps, Miquel Blanc, la Coral de Beseit i el Duo Recapte; i els dos CD *Sons del Matarranya* (2007), amb una vintena llarga de temes en català, d'À. Villalba, Los Maellans, Los Draps, Temps al temps, Duo Recapte, Prau (de Saragossa), Azero (de la Codonyera), Negoció de cuervos (de Favara), Rondalla de la Verge de les Dos Aigües (de Nonasp), NoTinkSon...

Capdevila Gómez, Arantxa (Alcampell, 1970). Nascuda circumstancialment a Lleida, doctora en Comunicació Audiovisual, llicenciada en Periodisme i en Ciències Polítiques. Fou professora dels Estudis de Comunicació a la Universitat Pompeu Fabra, i des del 2004 ho és de la Universitat Rovira i Virgili. És autora, amb J. Espluga, de l'estudi *Franja, frontera i llengua. Conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català* (1995), ha publicat diversos articles divulgatius sobre qüestions sociolingüístiques a l'Aragó catalanòfon i ha estat redactora esporàdica a *Temps de Franja*.

Carbonell Vidallet, Josep (Mequinensa, 1956). Col·laborador ocasional de *Desperta ferro!* i de l'anuari *Cinga*.

- Carrévalo Sancho, Josep A.** (Mont-roig, 1951). Funcionari judicial a Montblanc i resident des de 1979 a Valls, és autor dels reculls de narracions *Espurnes* (2002) i *A soca d'orella* (2003). Interessat per la llengua i la cultura popular del Matarranya, ha coordinat la publicació de l'estudi etnològic *Monroyo. El hàbitat disperso (las masías)* (2003) i ha tingut cura de l'edició del recull de literatura popular *Mont-roig. El patrimoni immaterial (La literatura oral)* (2007). Ha col·laborat a *Sorolla't, Cinga, Temps de Franja* i en la premsa local o comarcal, com ara *Plana Rasa* de Mont-roig, *La Comarca* d'Alcanyís o *Rolde* de Saragossa. És membre del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.
- Carreras Laserrada, Jaume** (Barcelona, 1954). Activista cultural i editor d'obres en català de temàtica o autoria franjolines en els anys vuitanta del segle passat en l'editorial Sirius de Barcelona; ha estat col·laborador esporàdic de *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*.
- Cartagena Font, Maite** (Saidí, 1974). Llicenciada en Història per la Universitat de Lleida, ciutat on resideix; col·laboradora ocasional a *Temps de Franja* i a l'anuari *Cinga*.
- Casas Júlvez, Jaume** (Fraga, 1963). Periodista de professió —redactor en català de l'emissora *Ràdio Fraga* i corresponsal del *Diario del Altoaragón* a Fraga i comarca—, és redactor habitual de *Temps de Franja*.
- Castán Andolz, Ignacio Javier** (Osca, 1958). Llicenciat en Geografia i Història i doctor en Història Contemporània per la Universitat de Lleida. Fou professor de secundària i batxillerat a l'IES R. J. Sender de Fraga de 1993 a 2005 i va col·laborar ocasionalment a l'anuari *Cinga*.
- Castellnou Mercadé, Aleix** (Seròs, Segrià, 1972). Nascut circumstancialment a Lleida, periodista i professor de Filosofia a l'ensenyament secundari a Benicarló, ha estat redactor habitual de 2001 a 2004 a *Temps de Franja*.
- Cebrián Meléndez, Elena** (Saragossa, 1962). Llicenciada en Filosofia i Lletres, funcionària de la Diputació General d'Aragó i col·laboradora ocasional a *Temps de Franja* amb articles sobre difusió i protecció del patrimoni aragonès.
- Celma Tafalla, Margarita** (Vall-de-roures, 1973). Mestra de música, pedagoga, musicòloga i directora coral, fundadora i presidenta de l'associació Corals del Matarranya; ha publicat, amb M.ª Pilar Muñoz Rodrigo, les fitxes didàctiques bilingües *El Mesquín / Lo Mesquí* (2001) i *El Matarraña / El Matarranya* (2003), i el cançoner en CD *Cantem Junts. Cançons arplegades al Matarranya* (2007), resultat d'un projecte pedagògic desenvolupat al CEIP de Vall-de-roures. El 2006 va rebre, amb Pasqual Vidal, el premi Pau Vila de la Universitat de Barcelona pel treball didàctic *Fa un munt d'anys al Matarranya*. És redactora ocasional de *Temps de Franja* i de la revista local *Kalat-Zeyd*. Com a musicòloga, ha tingut cura de l'edició de nombrosos textos musicals de tradició popular al Matarranya i és autora de diferents estudis musicològics editats en diverses publicacions especialitzades.

Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib). Entitat cultural d'àmbit comarcal fundada el 2003 amb seu a Benavarri i editora de l'anuari *Ripacurtia*. Membre d'Iniciativa Cultural de la Franja.

Certàmens literaris municipals. Diversos ajuntaments aragonesos convoquen des de fa pocs anys certàmens anuals destinats al foment de la literatura en català entre els quals s'han de destacar el *Concurso de coplas aragonesas en lengua catalana* per part de l'Ajuntament de Saragossa des de 1998 i el premi de Relats Curts Maties Pallarés convocat per l'Ajuntament de Pena-roja a partir de 2004.

Chacón Cabas, Guillem (Badalona, Barcelonès, 1966). Ornitòleg i gestor ambiental de formació autodidàctica, vinculat en la dècada del tombant de segle a Mequinensa, Calaceit i Seròs (Segrià), va col·laborar a *Temps de Franja* de novembre de 2000 a gener de 2004 i a l'anuari *Cinga*. Ha publicat poemes i articles en revistes i volums col·lectius i ha estat responsable de l'edició de diverses circulars internes: *El Moixó*, *Xinxeu* i *Franja de Ponent* (2005).

Chauvell Larrègola, Josep Anton (Alcampell, 1956). De formació autodidàctica, alcalde d'Alcampell des de 2003, ha estat Conseller de Cultura de la Comarca de la Llitera, entitat que presideix des de 2007. Fruticultor de professió, és autor de les novel·les *L'home de França* (1986) —primer premi Guillem Nicolau de 1986—, *Guardeu-vos de la nit del cel encès* (1991) —premi Les Talúries de la Diputació de Lleida de 1991—, *El temps del color pàl·lid* (1998) i *Terra verge* (2000); dels reculls de contes i narracions *Bo per a contar* (1988), *La flor del ram* (1995) i *Estimàvem Celentano* (2003); i de l'obra teatral *Hereus de la casa cremada* (1996). Fou redactor en cap de *Desperta ferro!* i és col·laborador ocasional a *Temps de Franja*; des del 2002 publica una columna setmanal al suplement que el diari lleidatà *La Mañana* dedica a les comarques de la Franja.

Cinga. Anuari de treballs d'investigació i recerca de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca publicat a partir de 1997.

Claramunt Adell, Teresa (Calaceit, 1961). Llicenciada en Filologia Hispànica, treballa en l'ensenyament secundari a Reus. És autora de la narració juvenil *Vora el fiord* (2004) i ha tingut cura de l'edició de la recopilació d'etnotextos *Contalles. Així parlem a les comarques de la Franja* (1985).

Claramunt Ibarz, Raimundo (Mequinensa, 1957). Guia de pesca de professió, col·laborador ocasional de *Desperta ferro!*

Congressos, miscel·lànies i dossiers. Amb periodicitat irregular, s'han publicat en els últims quinze anys diferents volums col·lectius amb continguts d'anàlisi, des de diverses perspectives, de la cultura, la llengua, la sociologia, l'economia, la història i la literatura de les comarques catalanòfones d'Aragó entre els quals convé destacar les *Actes del dinovè Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica*, celebrat a Fraga el 21 i 22 d'octubre de 1994, amb col·laboracions, entre altres,

d'A. Quintana, J. A. Chauvell, G. Francino, J. Monclús, H. Moret, J. C. Boix, J. A. Carrévalo, M. Gimeno i R. Solana, C. Sancho, J. Galan, C. Pallarés, P. Vidal i M. Sasot; *L'Aragó catalanòfon* dins les *Actes de les Segones Jornades d'Estudis a la Terra Alta*, celebrades a Batea del 27 al 29 d'octubre de 1995, amb textos, entre altres, de M. Gimeno, C. Sancho, A. Quintana, H. Moret, C. Alcover, R. Sistac, J. Espluga i A. Capdevila, M. Sasot, J. A. Carrévalo i M. Blanc; les *Jornades de la secció filològica de l'Institut d'Institut d'Estudis Catalans a la Franja (Calaceit i Fraga)* (1999) celebrades el 17 i 18 d'octubre de 1997 amb textos, entre altres, de J. Monclús, C. Alcover, M. Blanc, J. M.ª Becana, R. Sistac, J. A. Chauvell i J. Galan; *De fronteres i mil·lennis: la Franja, any 2001 (Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans)* (2003) amb textos, entre altres, de R. Sistac, M. Llop, M. Sasot, A. Bengochea, M. Ibarz, J. Monclús, F. Ricart, J. Pallarol i H. Moret; *Literatura de la Franja: Gent Terra Paraules (URC. Revista literària, 16)* (2001), amb textos, entre altres, d'A. Bengochea, A. Capdevila i J. L. Espluga, G. Chacón, M. Gimeno, A. Quintana, C. Sancho, J. San Martín, M. Sasot i R. Sistac; dossier a la revista *Serra d'Or*, 530 (febrer de 2004), amb textos d'H. Moret, J. Espluga, R. Sistac, A. Quintana, C. Alcover, I. Cònsul i M. Sasot; *Batec a batec. Miscel·lània de treballs oferts en honor de Josep Galan i Castany* (2006), amb textos, entre altres, d'H. Solé, F. Ricart, M. Sasot, S. Barquín, J. Giralt, V. C. Labara, J. Salleras, M. T. Moret, J. Labat, M. Sampietro, R. Sistac, Q. Gibert, C. Lapresta, A. Quintana, G. Francino, H. Moret i D. Badia; i *Llengües i fets, actituds i franges. Miscel·lània de treballs etnològics, filològics i lingüístic oferts a Artur Quintana i Font* (2009), amb textos, entre altres, de J. A. Carrévalo, J. Espluga, G. Francino, M. D. Gimeno, J. Giralt, H. Moret, M. T. Moret, Ll. Rajadell, C. Sancho i R. Sistac.

Cònsul Giribet, Isidor (Bellpuig, Urgell, 1948 – Barcelona, 2009). Amb arrels familiars, per part del pare, a Espés. Filòleg, crític literari i editor, fou autor de diversos textos d'ambientació ribagorçana aplegats, en part, en els volums *En el nom del pare (Memòria d'Espés)* (2004) i *Tractat de geografia* (2008).

Copons Revés, Francisco (Badalona, Barcelonès, 1937). Resideix a Mequinensa —vila del pare— des de 1940, naturalista de formació autodidàctica, ha col·laborat esporàdicament a *Temps de Franja*.

Corals del Matarranya. Associació de corals musicals dirigida per Margarita Celma, constituïda actualment per vuit formacions locals. En el seu ampli repertori s'inclouen nombroses cançons tradicionals en català i diversos poemes de D. Lombarte. Anualment celebren en una població del Matarranya la Trobada Coral, reunió en què aquesta associació estrena obres en llengua catalana recuperades i harmonitzades per a cor.

Cornell, Marc → **Moret Coso, Hèctor**

Coso Catalan, Andreu (Mequinensa, 1949). Resideix a Barcelona des de 1970, llicenciat en Psicologia per la Universitat de Barcelona i administratiu de professió, és col·laborador i redactor ocasional de *Temps de Franja*.

Costa, Dolors → Galan Castany, Josep

Cresol, Lo. Col·lectiu, format per J. M. Gràcia, M. D. Gimeno, S. Hernández, M. Martí, M. Momblant i A. Quintana, articulistes matarranyencs en català que des del 4 de febrer de 2006 col·laboren setmanalment a l'edició sabatina del *Diario de Teruel*.

Cruellas Grau, Òscar (Fraga, 1962). Llicenciat en Història i Química per la Universitat de Barcelona, professional liberal, ha col·laborat ocasionalment a *Batecs* i a l'anuari *Cinga*.

Cruz Cubells, Josep Lluís (Barcelona, 1957). Resideix a Fraga des de 1993, metge de professió, ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja* i a l'anuari *Cinga*.

Desperta ferro! Primera revista d'informació general en català a l'Aragó; s'editaren nou números entre l'hivern de 1987 i el de 1991. Obtingué el 1989 el premi Humbert Torres d'Òmnium Cultural de Lleida a la millor revista en català d'àmbit comarcal.

Desperta ferro!, Premis. Concurs de literatura escolar convocat de manera ininterrompuda de 1988 ençà per l'Associació de Consells Locals de la Franja i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca.

Draps, Los. Grup musical de rock nascut a Pena-roja el 1992 format en l'actualitat per César Antolí, Sergio Gasulla, Ivan Gil, Jorge Lombarte, Rubén Lombarte, Marc Martí i Àlex Romero, que ha enregistrat *Terra de frontera* (2001), *No mos fareu callar!* (2006) i *Un Crit al Vent* (2008). També han estat membres d'aquesta formació Joaquín Esteve, Natxo Sorolla i Daniel Vidal.

Duo Recapte. Grup musical format per Màrio Sasot als instruments i Anton Bengochea com a rapsode. Debutà el 1993 i han donat a conèixer d'aleshores ençà textos dels poetes D. Lombarte, T. Jassà, H. B. Moret, A. Abad, M. López Lacasa i J. Micolau en nombroses actuacions en terres aragoneses i catalanes.

Duran Lleida, Josep Anton (Alcampell, 1952). Advocat de formació, diputat a les Corts espanyoles des de 1979, president d'Unió Democràtica de Catalunya, ha publicat nombrosos assaigs i articles d'anàlisi política en diversos mitjans de comunicació de Catalunya, molts dels quals s'han aplegat en diferents volums: *Voluntat de servei* (1991), *Catalunya i l'Espanya plurinacional* (1995), *La política a diari* (2003), *Entre una Espanya i l'altra. De l'11 M a l'atemptat de Barajas* (2007), etcètera.

Enjuanes Giral, Anna (Altorricó, 1964). Periodista de professió, redactora habitual de *Temps de Franja* i coordinadora de la revista trimestral *Temps de Parlar* de l'Ajuntament d'Altorricó.

Enjuanes Puyol, Neus (Alcampell, 1980). Llicenciada en Comunicació Audiovisual, periodista de professió, des del 2005 treballa a la Corporació Aragonesa de Ràdio i Televisió. Ha estat redactora ocasional a *Temps de Franja*.

Era, Pau → Sorolla Vidal, Natxo

Escriptors en català de la resta d'Aragó. En època contemporània, diversos escriptors nascuts a l'Aragó no catalanòfon residents a Catalunya o Andorra han publicat diferents llibres —en general d'investigació i difusió— en català estàndard sense relació, temàticament o personal, amb l'Aragó catalanòfon estricte, criteri bàsic per presentar-los individualment en aquesta llista. Tanmateix, hem cregut oportú esmentar ací aquells dels quals en tenim notícia: Josep de C. Laplana Puy (Binèfar, Llitera, 1943), historiador de l'art i historiador de l'Església resident a Montserrat; Joan Peruga Guerrero (Santaliestra, Ribagorça, 1954), historiador i novel·lista que resideix a Andorra des de 1980; Vicent Pellicer Ollés (Valdealgofra, Baix Aragó, 1956), professor de català per a adults, viu a Jesús (Baix Ebre) des del 9 anys; Lluís Calvo Guardiola (Saragossa, 1963), prolífic poeta i novel·lista resident a Barcelona.

Escuer Ibarz, Josep Lluís (Fraga, 1955). Doctor en Ciències Ambientals i professor de biologia i geologia a l'ensenyament secundari a Fraga, col·laborador de *Batecs i Cinga* i redactor ocasional de *Temps de Franja*; és autor dels estudis *L'aiguabarreig dels rius Cinca i Segre (Cartografia del paisatge vegetal)* (1998) i *El Cinca a Fraga (Una reflexió sobre dinàmica fluvial i activitat humana)* (2004).

Espluga Trenc, Josep Lluís (Alcampell, 1964). Doctor en Sociologia i professor d'aquesta matèria a la Universitat Autònoma de Barcelona, és autor de diversos treballs de recerca sociològica i dels assaigs, centrats en les actituds dels habitants de l'Aragó catalanòfon: *Franja, frontera i llengua. Conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català* —en col·laboració amb Arantxa Capdevila— (1995), *Urbilatèria* (2004) —reeditat, corregit i ampliat, amb el títol *Planeta Franja. El trencaclosques del català a l'Aragó* (2005)— i en el volum *Com embolicar la Franja en una fulla de pi* (2008) ha aplegat diversos articles acadèmics i divulgatius sobre qüestions sociolingüístiques a l'Aragó catalanòfon. És coautor, amb José Enjuanes, del llibre memorialista *Un ball per la República. La vida d'un home d'Alcampell, a la Llitera, durant el segle xx* (2010). Col·laborador habitual a *Temps de Franja* i ocasional a l'anuari *Ripacurtia*.

Estaña Gimeno, Miguel (Maella, 1954). Artista plàstic i viatjant de comerç de professió afincat a Montanui i el Pont de Suert. Caricaturista i il·lustrador habitual, i col·laborador ocasional, a *Temps de Franja*. Formà amb Josep M. Puyol Catalan (Maella, 1950) el duo Los Maellans, que estigué actiu entre el 1976 i el 1984, i la producció del qual s'ha recollit en diversos volums col·lectius.

Estruga Estruga, Jordi (Barcelona, 1934). De pares mequinensans, economista de formació, és president de l'Associació de Bibliòfils de Barcelona i especialista en la història del gravat i la cartografia catalana. Ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja* i a *Rolde* sobre temes mequinensans.

Fané, Carme → **Quintana Font, Artur**

Febas Fornos, Pilar (Mequinensa, 1947). Tècnica de la Diputació Provincial de Tarragona, autora del poemari costumista *Estampes mequinensanes* (1990) i de la

novel·la breu *La mostra de l'olivera* (1995), totes dues obres de clara ambientació mequinensana. Col·labora, de manera esporàdica, en la premsa de Tarragona.

Ferrer Burgués, Rafael (La Freixneda, 1960). Mestre de català al Matarranya, col·laborador ocasional a *Temps de Franja* i editor del recull *Literatura oral de la Fresneda* (1992).

Francino Pinasa, Glòria (Sopeira, 1956). Nascuda circumstancialment a Barcelona, professora de llengua castellana i literatura a l'ensenyament secundari a Lleida, redactora ocasional a *Temps de Franja* i *Ripacurtia*, editora de *Bllat colrat. Literatura popular catalana del Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça. 2 Cançoner* (1997), ha publicat nombrosos estudis de la llengua i l'onomàstica de la Ribagorça en publicacions especialitzades, i també en volum: *Toponímia de la Ribagorça. Municipi de Sopeira* (2002) i *Toponímia de la Ribagorça: Els noms de lloc del Pont de Suert* (2005). Redactora habitual de *Sopeira. Revista d'Amics de l'Alaó*, és autora d'algunes narracions breus de ficció en publicacions col·lectives.

Fullola Fuster, Jaume (Mequinensa, 1982). Nascut circumstancialment a Lleida, llicenciat en Història per la Universitat de Lleida; especialitat en la història de la conca minera de Mequinensa sobre la qual ha editat diversos treballs en publicacions especialitzades.

Gabella, La. Col·lecció de treballs i estudis d'investigació editada per Iniciativa Cultural de la Franja, on s'han publicat, des de 1990 fins al moment de redactar aquest text, 10 volums.

Galan Castany, Josep (Fraga, 1948 – Lleida, 2005). Llicenciat en Filologia Hispànica, exercí com a mestre d'educació primària a Santa Margarida de Montbui a partir de 1971. Personalitat i persona essencial en la història de l'activisme cívic i cultural a favor de la llengua i la cultura catalanes a l'Aragó, fou autor de la novel·la breu ambientada a Fraga *Mort a l'Almodí* (1983, noves edicions en 1991, 1996 i 2006) i diversos sonets i poemes publicats en revistes d'àmbit restringit. Com a estudiós de la llengua i la cultura popular de Fraga publicà els opuscles *Estudis lèxics de la parla de Fraga* (1985) i II i III (1987), i les monografies *Refranyer fragatí* (1987), *Les cançons de la nostra gent* (1993), *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga* (1995), *Lèxic esmorteït de la parla de Fraga* (1997) i *Modismes i frases fetes de la parla de Fraga* (2003). Presidí durant 18 anys, fins al 2004, l'Institut de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, fou redactor en cap de les revistes *Batecs* i *Temps de Franja*, i col·laborà amb força assiduitat —en ocasions amb els pseudònims *Dolors / Daniel / D. Sarrau* i *Dolors / D. Costa* (Corbella)— en aqueixes mateixes publicacions periòdiques. El 2006 es publicà *Batec a batec. Miscel·lània de treballs oferts en honor de Josep Galan i Castany*.

Gallica Flavia. Col·lecció de treballs i estudis d'investigació editada per l'Institut d'Estudis del Baix Cinca sobre la ciutat de Fraga, on s'han publicat, des de 1994 fins al moment de redactar aquest text 6 volums.

- Gibert Font, Quim** (Arenys de Mar, Maresme, 1962). Psicòleg de formació, de 2003 ençà viu a Fraga i treballa a Lleida com a psicopedagog. Col·laborador habitual a *Temps de Franja* i ocasional en l'anuari *Cinga* i en el número 0 del butlletí *Franja de Ponent* dirigit per G. Chacon. Ha publicat nombrosos articles i treballs en els més diversos mitjans de comunicació dels Països Catalans.
- Gil Lombarte, Francesc** (Barcelona, 1962). De pares de Pena-roja, ha publicat diversos poemes en l'antologia *Roda la mola* (2009).
- Gimeno Barceló, Jaume** (Calaceit, 1957). Funcionari de correus, va residir al Baix Llobregat de 1966 a 1986, ha publicat diversos poemes a la revista local *Kalat-Zeyd* i en l'antologia *Roda la mola*.
- Gimeno Giner, Mercè** (Calaceit, 1963). Professora de llengua catalana i literatura a l'IES Terra Alta de Gandesa, col·laboradora habitual a *Sorolla't* i a la revista local *Kalat-Zeyd*, i ocasional a l'anuari *Cinga*. Ha tingut cura de l'edició de l'aplec de relats *L'armariet i altres narracions* (2001) de T. Jassà. És redactora esporàdica a *Temps de Franja*.
- Gimeno Puyol, María Dolores** (Saragossa, 1965). Amb orígens familiars a Maella, doctora en Filologia Hispànica i professora de llengua castellana i literatura a Tarragona en l'ensenyament secundari i a la Universitat Rovira i Virgili, redactora ocasional de *Temps de Franja* i membre del col·lectiu d'articulistes Lo Cresol.
- Giralt Latorre, Javier** (Sant Esteve de Llitera, 1967). Nascut circumstancialment a Barcelona, doctor en Filologia Hispànica, professor de llengua i literatura catalanes a la Universitat de Saragossa. Ha publicat diversos treballs i articles de recerca en revistes especialitzades sobre el català de la Llitera i de l'Aragó catalanòfon en general, entre els quals destaquen els dos volums d'*Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón* (1995) —amb M.ª Antonia Martín Zorraquino, M.ª Rosa Fort Cañellas i M.ª Luisa Arnal Purroy—, *Aspectos gramaticales de las hablas de la Litera (Huesca)* (1998) i *Lèxic de la Llitera* (2005).
- Gràcia Zapater, José Miguel** (La Codonyera, 1941). Resideix a Esplugues de Llobregat des de 1980, economista de formació i professió, és president de l'Associació Cultural del Matarranya a partir de 2007. Poeta de vocació tardana, ha editat els poemaris *Davall d'una olivera* (2002), *Reflexions i abstraccions. XXXIII poemes* (2005), *Vers a vers a Barcelona* (2005) —premi Guillem Nicolau de 2004—, *Fets i temps de la Codonyera* (2005), *Dietari en groc* (2008) —premi Guillem Nicolau de 2007— i *Si les pedres parlaren / Si la piedras hablasen* (2008). Presentà el 2004 l'exposició —i catàleg— *Finestrons i finestretes*, conjunt de peces plàstiques on es fusionen textos poètics, fotografies i fustes velles; i el 2007 *De la cuina al marc*, fusió de pintura i estris sobre fusta. Col·labora habitualment com a articulista a *Temps de Franja* —en ocasions amb el pseudònim *Lluís Roig*— i, formant part del col·lectiu Lo Cresol, en català al *Diario de Teruel*. Ha col·laborat en les revistes locals *Lo Portal*, *La Comarca* i *Kalat-Zeyd*.

Gràfiques del Matarranya. Empresa gràfica establerta a Calaceit des de 1985 i dirigida per Ricard Solana. Dels seus tallers d'impressió han sorgit la major part de textos en català editats a l'Aragó, des de revistes (*Sorolla't*, *Sorolla't informatiu*, *Temps de Franja*...) fins a la majoria dels volums de les col·leccions de llibres La Gavella, Quaderns de la Glera, Quaderns de les Cadolles, Quaderns del Cingle, Lo Trull, Lo Trill..., així com nombrosos títols en català d'institucions i empreses editores radicades a Catalunya.

Guillem Nicolau, Premi. Guardó literari convocat, de manera discontinua, de 1986 ençà, pel Departament de Cultura de la Diputació General d'Aragó, per premiar —i editar en la col·lecció Pa de Casa— obres en català d'autors vinculats a l'Aragó catalanòfon.

Guiral Satorres, Joaquín (Miralsot, 1937). Ordenat sacerdot el 1960 i secularitzat en 1973, ha publicat alguns poemes a *Styli Locus* i la monografia *Miralsot. Pueblo de Aragón* on reproduïx, en ortografia original, la crònica *A la Madalena* del fragatí Salvador Miralles Lax.

Gun, Marc de → Larrègola Ferrer, Agustí

Hernández Carné, Silvestre (Badalona, Barcelonès, 1952). Psicòleg i pedagog, resideix a Beseit i treballa a Vall-de-roures com a professor d'ensenyament secundari a l'IES Matarranya. Ha publicat cinc novel·les en castellà i les novel·les d'ambientació matarranyenca *Aigües tèrboles* (2005) i *El manuscrit de Wadi Al-Abmar* (2007) en català. Col·laborador en les revistes locals *Kalat-Zeyd* i *La Comarca* i a *Temps de Franja*. Membre del col·lectiu d'articulistes Lo Cresol.

Huguet Canalis, Àngel (Bellver de Cinca, Ribera del Cinca, 1958). Llicenciat en Psicologia i en Ciències de l'Educació i doctor en Psicopedagogia, professor a la Universitat de Lleida de 1998 ençà; és autor de múltiples treballs sobre l'ensenyament del català a l'Aragó, entre els quals destaquen els volums *Bilingüisme social al Baix Cinca (Una anàlisi des de la perspectiva escolar)* (1991), *El coneixement lingüístic dels escolars de la Franja: Conclusions de la seva avaluació* (1995) i, amb Jordi Suïls, *Llengües en contacte i actituds lingüístiques: el cas de la frontera catalano-aragonesa* (1998). Ha col·laborat ocasionalment a *Batecs* i *Temps de Franja*.

Ibarz Ibarz, Antonio (Saidí, 1952). Llicenciat en Filosofia i Lletres (Geografia i Història). Resideix a l'Hospitalet de Llobregat, ha publicat l'estudi *El canal d'Aragó i Catalunya: Cent anys d'esperança i de progrés* (2005) i ha col·laborat esporàdicament a *Temps de Franja* i a l'anuari *Cinga*.

Ibarz Ibarz, Mercè (Saidí, 1954). Periodista i professora universitària a Barcelona —on resideix des de 1971— especialitzada en l'obra de Luis Buñuel, és autora de les novel·les *La terra retirada* (1993), *La palmera de blat* (1995) i *No parlis de mi quan me'n vagi* (2010), dels reculls de narracions *A la ciutat en obres* (2002) —premi Pedro Saputo de 2003— i *La febre de carrer* (2005), i dels assaigs *Breu història d'ETA (1959-1979)* (1981), *Mercè Rodoreda* (1991), *Mercè Rodoreda: un retrat* (1997),

Tierra sin pan: Buñuel i els nous camins de les avantguardes (1999) i *Un experiment seriós: instantànies catalanes de «Tierra sin pan» de Luis Buñuel* (1933) (2000). Ha publicat diversos contes, articles i narracions breus en miscel·lànies i volums col·lectius, ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja* i en nombroses publicacions periòdiques impreses a Catalunya. Alguns dels seus textos han estat traduïts a l'anglès, castellà i francès.

Ibarz Serrat, Virgili (Saidí, 1950). Doctor en Psicologia, professor de Filosofia a l'ensenyament secundari a Barcelona i d'Història de la Psicologia a la Universitat Ramon Llull, col·laborador ocasional de *Batecs* i *Temps de Franja*, és autor de l'estudi *El pensament d'Esteve Pujasol* (1991) i de diversos treballs sobre pensadors i científics aragonesos i catalans.

Ibarz, Josep M. → Barquín Castany, Susanna

Iniciativa Cultural de la Franja (ICF). Coordinadora de les associacions culturals de l'Aragó catalanòfon constituïda formalment a finals de març de 2004 per l'Associació de Consells Locals de la Franja, l'Associació Cultural del Mataranya, el Centre d'Estudis Ribagorçans i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca després d'anys col·laboracions i intercanvis multilaterals. Editora de la revista mensual *Temps de Franja* i de les col·leccions de llibres *La Gabella* i *Quaderns del Cingle*.

Institut d'Estudis del Baix Cinca (IEBC). Entitat cultural d'àmbit comarcal amb seu a Fraga fundada el 1983 i legalitzada el 1985 com a Institut d'Estudis Fragatins-AFRAGA, que a partir de 1989-1990 pren l'actual d'Institut d'Estudis del Baix Cinca. Editora de la històrica revista *Batecs*, de l'anuari *Cinga* i de les col·leccions de llibres *La Sitja* i *Gallica Flavia*. Membre d'Iniciativa Cultural de la Franja.

Jané Checa, Òscar (Barcelona, 1974). Doctor en Història, professor investigador de la Universitat Autònoma de Barcelona. Està vinculat a la Ribagorça, implicat en el Centre d'Estudis de la Ribagorça i exerceix de director i col·laborador habitual de l'anuari *Ripacurtia* i esporàdic a *Temps de Franja*.

Jassà Casé, Teresa (Calaceit, 1928-1999). Es formà com a ceramista a la Catalunya del Nord després d'abandonar els estudis de farmàcia que feia a la Universitat de Barcelona. El 1960 tornà a Calaceit. A més de dedicar-se amb intensitat a la creació plàstica, com a escriptora col·laborà a les revistes *Sorolla't*, *Gaceta del Matarraña*, *Kalat-Zeyd* i *Lo Portal*, publicà el recull *Eixam de poemes* (1992 i 2010) i, pòstumament, l'aplec de relats *L'armariet i altres narracions* (2001) en edició a cura de Mercè Gimeno.

Labara Ballestar, Valerià C. (Candasnos, els Monegros, 1962). Professor d'EGB i llicenciat en Filosofia i en Ciències de l'Educació, viu a Terrassa des de 1985, on treballa de professor de llengua catalana i literatura a l'ensenyament secundari. Col·laborador ocasional de *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*, és autor, d'entre nombrosos treballs i articles, dels estudis biogràfics *Els Barrafon de Fraga* (1994),

Personajes del Bajo Cinca (2003) i *Isidro Comas «Almogávar»*. *La poética vida de un aragonésista de Tamarite de Litera* (2008); és coautor de diferents materials didàctics sobre l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes a Catalunya i professor de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària.

Labat López, Josep (Fraga, 1966). Llicenciat en Història de l'Art, professor d'ensenyament secundari a Fraga, redactor ocasional de *Batecs*, *Temps de Franja* i col·laborador esporàdic en català a *La Voz del Bajo Cinca*. Coordinador de l'anyari *Cinga* i autor de diversos estudis sobre la història de l'art al Baix Cinca. Presideix des del 2008 l'Institut d'Estudis del Baix Cinca.

Labat López, Òscar (Fraga, 1973). Llicenciat en Filologia Hispànica, professor d'ensenyament secundari, redactor ocasional de *Temps de Franja*.

Laforga Casanovas, Júlia (Altorricó, 1959). Administrativa de professió, redactora ocasional de *Desperta ferro!*, *Temps de Franja* i de la revista local *Temps de Parlar*.

Lapresta Rey, Cecilio (Fraga, 1975). Nascut circumstancialment a Lleida, llicenciat en Sociologia, professor a la Universitat de Lleida, col·laborador ocasional de *Temps de Franja*, *Ripacurtia* i *Cinga* i autor de l'estudi *Soy aragonés o sóc aragonès. Una anàlisi de la construcció de la identitat i el sentiment de pertinença a la comarca del Baix Cinca* (2001).

Larrègola Ferrer, Agustí (Estopanyà, 1962). Periodista de formació i agricultor de professió; redactor en cap de *Desperta ferro!* i ocasional —amb el pseudònim *Marc de Gun*— en els primers números de *Temps de Franja*; és autor de la trilogia *Solc dret* (2005) formada per les obres dramàtiques de caràcter popular *Lo solc dret*, *Lo solc tort* i *La entera* redactades en ortografia vacil·lant i representades a Estopanyà els dies de la Festa Major de 2003 i 2004.

Latorre Viu, Josep Maria (Tamarit de Llitera, 1955). Activista cultural, redactor en cap de *Desperta ferro!* i ocasional a *Batecs* i *Temps de Franja*.

Literatura i escriptura en castellà. En època contemporània, a l'Aragó catalanòfon és freqüent la publicació de llibres miscel·lanis en castellà, i ocasionalment amb fragments en ortografia aberrant, centrats en una població d'aqueix territori. En general, són obra de fills de la població descrita i editats pels ajuntaments corresponents; vet ací, sense voluntat de ser exhaustiu, alguns d'aquests volums: *Arén* (1972) de Luis Gracia Llevot, *Velilla de Cinca y ermita de San Valero* (1983) d'autoria col·lectiva, *Fayón. Imágenes y palabras* (1984) de Francisco Carlos Solé Llop, *La Litera: nuestra tierra* (1985) i *La Litera, villas y lugares* (1988) de José A. Adell i Melchor J. Montori, *La villa de la Fresneda (Historia, monumentos, instituciones)* (1986) d'Enrique Julve i Ovidio Cuella, *Fabara. Memorias incompletas* (1986) de Víctor Cervera Campanales, *La Portellada y su bicentenario* (1990) i *La Portellada. Hechos, lugares y gentes* (1990) de José M. Palanques, *Vocabulario y textos de Tamarite de Litera (Huesca)* (1995) de Pedro Grúas Naval i M.ª Pilar Benítez

Marco, *Nonaspe, «la vileta regalada»* (1991) de Gabriel Albiac Sebastián, *Historia de Maella* (1995) de Vicente Juste Moles, *La Codoñera en su historia*, I (1995), II (2000) i III (2006) de Miguel Sanz Parera i José R. Molins Margelí, *Economía, demografía y toponimia de Albelda* (2000) de José A. Molet Sancho, *Beceite...? De historias, personajes y curiosidades* (2004) de Luis Latorre, *Valderrobres paso a paso* (2005) de Carmelo López i Manuel Siurana, *Fayón: la historia sumergida* (2005) i *Siempre Mequinenza* (2007) de José R. Marcuello Calvín, *Miralsot. Pueblo de Aragón* (2010) de Joaquín Guiral, *Mequinenza a través de la historia* (2010) coordinada per Jordi Estruga...

També en els últims anys s'han editat en castellà nombroses guies turístiques, d'autoria col·lectiva, com ara *Pequeños recorridos del Mezquín* (1998), *El Alto Matarraña / L'Alt Matarranya* (1998), *Guía de la comarca del Matarraña* (2001), *Guía turística del Mezquín-Matarranya* (2001), *Itinerarios naturistas por el Bajo Cinca* (2002), *Comarca del Matarraña* (2003), *El Matarraña y los Puertos de Beceite* (2003), *Senderos de gran recorrido. Litera Alta* (2003), *Fraga y el Bajo Cinca* (2004), *Comarca del Bajo Cinca* (2004), *Matarraña / Matarranya* (2006)...

En l'escriptura de creació han estat poques les obres en castellà amb ambició literària que prenen com escenari literari les terres de l'Aragó catalanòfon, fins al punt que només sabem ressenyar la novel·la *Sadurija* (1991) de Ramón Mur —vinculat a Bellmunt de Mesquí—, els reculls de contes i narracions *Los duendes del Matarraña* (1991), *Noches del Matarraña* (2004) i *La dama del Matarraña* (2009) de Francisco Javier Aguirre, la novel·la costumista *Grivas y Tordos* (2005 [original de 1933]) de Juan José Mir Vallés —mestre d'escola nascut a Aiguaviva de Bergantes (1877-1953)—, el recull de columnes publicades al *Diario de Teruel* sobre el Matarranya *Festejadoras* (2006) de Fernando Arnau i el llibre de memòries *La casa del Sabinet* (2007) de Pedro J. Bel, totes aquestes obres amb nombrosos topònims i expressions escrits en ortogràfica catalana.

Literatura popular. L'Aragó catalanòfon ha estat en els últims anys un territori en què la seua literatura popular, i la cultura popular en general, ha estat objecte de nombroses recopilacions i anàlisis diverses. Se n'han ocupat, amb intensitat diversa, investigadors esmentats en aquest breu catàleg de l'escriptura en català (P. Vidal, M. Blanc, J. A. Carrégalo, etcètera), als quals cal afegir-hi el treball de Carlos González Sanz *Despallerofant. Recopilació i estudi de relats de tradició oral recollits a la comarca del Baix Cinca* (1996). Amb tot, són dues recopilacions les que s'han ocupat de tots els gèneres de la literatura popular de l'Aragó catalanòfon —a excepció de la ciutat de Fraga, ja treballada per C. González i, sobretot, per J. Galan—: *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa* (1995-1996), 3 volums, a cura d'A. Quintana, L. Borau, C. Sancho i H. Moret, i *Billat colrat! Literatura popular catalana de la Ribagorça, la Litera i el Baix Cinca* (1997), 3 volums, a cura d'A. Quintana, L. Borau, G. Francino i H. Moret.

Llambert, Júlia → Quintana Font, Artur

Llerda Juan, Antoni (Queretes, 1961-2005). Nascut circumstancialment a Tortosa, treballador de banca i alcalde de Queretes a partir de 1999, col·laborà a *Sorolla't*, *Desperta ferro!*, *Rolde* i en diverses revistes locals (*Nosotros*, *Gaceta del Matarranya*, *La Comarca...*). Tots els seus escrits publicats en vida, tant en castellà com en català, s'han aplegat en el volum pòstum *Toni Llerda, terra i llengua (Biografia, fets i escrits d'Antoni Llerda Juan)* (2006) en edició a cura de Juan Luis Camps i Carles Sancho.

Llevot Lloret, Antoni (Betesa, 1950). Llicenciat en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, des de 1995 ha ostentat diverses responsabilitats en diferents àmbits de la cultura i de l'educació en la ciutat de Lleida i en les comarques de Ponent; des de 2008 és diputat per Lleida al Parlament de Catalunya. Ha publicat circumstancialment en català nombrosos textos de caràcter institucional.

Llop Alfonso, Merxè (Nonasp, 1957). Llicenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació, professora d'educació primària a Saragossa, col·laboradora de *Temps de Franja* i ha publicat diversos poemes en volums col·lectius.

Llovet Lombarte, Josep Anton → Bengochea Lombarte, Antoni

Lombarte Arrufat, Desideri (Pena-roja, 1937 – Barcelona, 1989). Aparellador de professió; personalitat i persona essencial en la història de la literatura i la cultura catalanes a l'Aragó, va convertir la gent i la tradició oral del Matarranya en general i de Pena-roja en particular en un univers literari amb gran acceptació popular. És autor en narrativa de *Memòries d'una desmemoriada mula vella* (1997 i 2008), en teatre de *Pena-roja i Vallibona, pobles germans* (1987) i *Teatre inèdit* (1992), dels treballs d'investigació *600 anys de toponímia a la vila de Pena-roja* (1990) i *Pena-roja. Una vila a la frontera* (1999), i dels reculls de poesia *Romanços de racó de foc i Poemes de vida i mort* (1987), *A l'ombra de les roques del Masmut* (1991), *Sentències comentades / Voldria ser* (1993), *Romanços mai contats / Boires i borrims* (1994), *Cartes a la molinera (La bona vida i la mala bava)* (1995), *Miracles de la Mare de Déu de la Font i altres poesies esparses* (1999) i de l'antologia lírica *Ataïllar el món des del Molinar* (2000). Col·laborà ocasionalment a *Batecs* i *Desperta ferro!* i de manera més contínua a *Sorolla't*. L'any 2002 hom aplegà bona part de la seua correspondència en *Epistolari (1981-1989)* a cura d'A. Quintana, el grup musical Túrnez i Sesé enregistrà *Quedarà la paraula* i diversos músics i amics *Una roella al cor*, tots dos treballs discogràfics dedicats a difondre l'obra d'aquest poeta matarranyenc.

Lombarte Gasulla, Rubèn (Pena-roja, 1984). Membre del grup de rock Los Draps, treballa de periodista a Tarragona i ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja*.

Lombarte Segura, Aurèlia (Mont-roig, 1933). Mestressa de casa, viu a Vall-de-roures des de 1956. Ha publicat poemes de caràcter popular als programes de festes de Mont-roig —especialment—, Vall-de-roures, Pena-roja i Valljunquera, en obres col·lectives i a la revista local *Sucarrats*.

- Lombarte Valsells, Teresa** (Calaceit, 1938). Alcalde de Calaceit de 1988 a 1991 i presidenta de l'Associació de Dones i Consumidors de Calaceit, és coordinadora i redactora de la revista local *Kalat-Zeyd* i de la col·lecció bilingüe (català / castellà) de receptes culinàries *A la taula... al primer crit! (com es menja al Matarranya, del Bergantes a l'Algars)* (2004). Ha col·laborat molt ocasionalment a *Desperta ferro!* i *Temps de Franja*.
- López Fontanals, Maria** (Fraga, 1978). Llicenciada en Humanitats i tècnica cultural, redactora ocasional de *Temps de Franja*.
- López Lacasa, Marià** (Mequinensa, 1958). Resideix a Barcelona des de 1968, treballador de banca, ha publicat els reculls poètics *Vores* (1992), *Lo poble i les circumstàncies* (1996) —premi Les Talúries de la Diputació de Lleida— i *Elements* (2003). Ha col·laborat esporàdicament a *Batecs*, *Sorolla't* i *Temps de Franja*.
- Maellans, Los → Estaña Gimeno, Miguel**
- Maíllo Oliver, Alfons** (Mequinensa, 1965). Llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona, resideix a Barcelona i ha estat col·laborador ocasional de *Temps de Franja*.
- Marquès Blanco, Enric** (Benavarri, 1962). Implicat en el Centre d'Estudis de la Ribagorça, administratiu de professió, activista cultural i redactor esporàdic de *Desperta ferro!* i *Temps de Franja*, en ocasions amb el pseudònim *Medardet*.
- Martí Badia, Marc** (Massalió, 1982). Nascut circumstancialment a Alcanyís, llicenciat en Ciències Polítiques i de l'Administració, redactor i col·laborador de *Temps de Franja*, coordinador del doble CD *Sons del Matarranya* (2007); és membre del grup musical Los Draps i del col·lectiu d'articulistes Lo Cresol. Ha treballat com a tècnic a l'Associació Cultural del Matarranya i actualment ho fa al diari *La Comarca* d'Alcanyís. Ha publicat algunes cançons i diferents poemes en volums col·lectius.
- Martínez Aroca, Marc** (El Pinell de Brai, Terra Alta, 1972). Nascut circumstancialment a Tortosa, llicenciat en Filologia Catalana i professor a Barcelona de llengua i literatura catalanes a l'ensenyament secundari. Ha fet classes de català per a adults al Matarranya. Col·laborador ocasional a *Temps de Franja* —amb el pseudònim *Enric Algars*—, a la revista local *Kalat-Zeyd*, a *Sorolla't informatiu* i en diferents revistes especialitzades; és autor del breu estudi *Aproximació a la toponímia rural de Nonasp* (2001).
- Mauri Gràcia, Josep** (Barcelona, 1932). Amb pares de Casserres del Castell, activista cultural, ha estat redactor ocasional de *Desperta ferro!* i *Temps de Franja* i ha col·laborat en l'anuari *Cinga*.
- Maza Pons, Daniel** (Nonasp, 1944). Funcionari de correus, president de l'Associació d'Amics de Nonasp-Museu etnològic, col·laborador de *Sorolla't* i redactor de les revistes locals *Lo Portal* i *L'Eixam*, i, ocasionalment, de *Temps de Franja*.

Medardet → **Marquès Blanco, Enric**

Melchor Muñoz, Vicent de (Barcelona, 1958). Professor jubilat de la Universitat Autònoma de Barcelona on ensenyava història del català, i cultura de Catalunya a estudiants estrangers. Especialitzat en literatura i cultura de la Menorca del XVIII. Actualment viu al Matarranya i col·labora regularment a *Temps de Franja*.

Mesalles Rué, Maria Carme (Fraga, 1958). Mestra diplomada de català a Fraga, redactora ocasional de *Batecs* i *Temps de Franja*.

Mesalles Rué, Ramon (Fraga, 1953). Activista cívic i cultural, ha estat redactor ocasional de *Desperta ferro!* i *Batecs*.

Messeguer Zapater, Carme (Fraga, 1970). Nascuda circumstancialment a Lleida, llicenciada en Filologia Clàssica i Catalana, professora d'ensenyament secundari a Seròs, implicada en l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, col·labora habitualment a *Temps de Franja* —sovint amb pseudònims ocasionals: *Carmen Debizet*, *Carmina Burana*, *Carmesina Martorell*, *Violeta Blanc*, *Carme Blanc*, *Mireia Mistral...*— i ocasionalment a *La Voz del Bajo Cinca*.

Micolau Adell, José Ignacio (Torre del Comte, 1956). Arxiver bibliotecari a l'Ajuntament d'Alcanyís —resideix en aquesta ciutat des de 1981—, historiador de formació, president del Centro de Estudios Bajoaragoneses, ha col·laborat a *Sorolla't* i *La Comarca* i ha redactat les presentacions de la figura de l'historiador regeneracionista calaceità Santiago Vidiella a *Pa de Casa. Converses sobre coses passades i presents de la vila de Calaceit* (1984) i a *Recitaciones de la historia política y eclesiástica de Calaceite* (1996).

Micolau Burgués, Juli (La Freixneda, 1971). Nascut circumstancialment a Alcanyís, de formació autodidacta, ha treballat el camp i la ramera i actualment viu i treballa a l'Alt Penedès. Ha publicat els reculls poètics *Manoll* (1997) —premi Guillem Nicolau de 1997— i *Esfera. Traspunt en la serena* (2001) —premi Pedro Saputo de 2002— i el 2008 obtingué per segona vegada el premi Guillem Nicolau amb el recull *D'un sol esclop* (2009). Va col·laborar a l'última etapa de *Sorolla't*, i a les revistes locals *Kalat-Zeyd*, *Lo Portal*, *Plana Rasa* i *L'Eixam*, i ha estat redactor esporàdic i col·laborador habitual a *Temps de Franja* —en ocasions amb el pseudònim *Tonet Pallarés*—. Formà part —d'abril a novembre de 1999— del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.

Mir Guillén, Francesc (Saidí, 1958). Col·laborador ocasional de *Temps de Franja*.

Momblant Ribas, Marta (Barcelona, 1969). Resideix a Beseit de 2006 ençà, ha publicat l'obra teatral *Fora de temps, fora de lloc* (2010) i el 2009 va guanyar el premi Guillem Nicolau amb *La venta de l'hereva* (2010); col·labora esporàdicament a *Temps de Franja* i forma part del col·lectiu Lo Cresol.

Moncada Estruga, Jesús (Mequinensa, 1941 – Barcelona, 2005). Narrador de gran prestigi, va residir a Barcelona a partir de 1966, fou el primer autor català nas-

cut a l'Aragó en publicar en volum, el 1973 amb tres contes que són el nucli del primer dels tres volums de contes que publicà: *Històries de la mà esquerra* (1981), *El Cafè de la Granota* (1985) i *Calaveres atònites* (2000). Com a novel·lista publicà *Camí de sirga* (1988), *La galeria de les estàtues* (1992) i *Estremida memòria* (1997). El 2003 aplegà en *Cabòries estivals* les col·laboracions en premsa i en publicacions miscel·lànies. Bona part de la seua obra —en especial la novel·la *Camí de sirga* i molts dels seus contes— ha estat traduïda a una vintena de llengües. L'obra literària de Jesús Moncada se centra en la seua part més extensa en la geografia —urbana i rural— de Mequinensa, en la història —menuda i gran— dels anys que van, a grans trets, de 1860 a 1971 d'aquesta vila, i —en bona part— en els comportaments i la psicologia dels seus habitants, tant contemporanis com pretèrits. Així, dels quaranta-cinc contes de Jesús Moncada només tres no estan ambientats, d'una manera o d'una altra, en aqueixa població de l'Ebre. Mequinensa també és el marc geogràfic i humà on es desenvolupen les tres novel·les publicades per Moncada, en la primera i la tercera d'una manera quasi absoluta i a la segona d'una manera prou extensa, encara que parcial. Entre els molts premis i guardons atorgats a l'obra literària destaquen el I Premi dels Escriptors Catalans per la qualitat del conjunt de la seua obra narrativa i la seua singularitat dins les lletres catalanes, i el Premio de las Letras Aragonesas, la més alta distinció honorífica que atorga el Govern de la Diputació General d'Aragó per la trajectòria literària d'un escriptor nascut, o vinculat, a l'Aragó; Jesús Moncada ha estat el primer, i únic, escriptor en català distingit amb aquest guardó.

Montclús Esteban, Joaquim (Calaceit, 1957). Nascut circumstancialment a Tortosa, resideix a Barcelona, llicenciat en Història. Ha publicat *Una vila medieval entre fronteres: Calaceit als segles XII i XIII* (1987) i, com a assagista o articulista, *La Franja de Ponent, avui* (1984) i *La catalanitat de la Franja de Ponent* (1999). Col·laborà, ocasionalment a *Desperta ferro!*, *Batecs* i *Sorolla't*, i habitualment a *Temps de Franja* i en diversos mitjans de comunicació de Catalunya i el País Valencià.

Montull Díaz, Francisco (Mequinensa, 1961). Miner jubilat, col·laborador de *Desperta ferro!*

Moragrega Julian, Albert (Beseit, 1968). Alcalde de Beseit a partir de 2007 i empresari turístic de professió, ha col·laborat ocasionalment a *Sorolla't*, a la revista local *Kalat-Zeyd* i ha estat redactor esporàdic a *Temps de Franja*.

Moret Coso, Hèctor (Mequinensa, 1958). Resideix a Barcelona des de 1968, llicenciat en Filologia Catalana, professor d'ensenyament secundari en aqueixa ciutat, ha publicat —amb el quasi pseudònim *Hèctor B. Moret*—, els poemaris *Pentagrama* (1987), *Parella de negres* (1988), *Ròssecs* (1992), *Al cul del sac trobarem les porqueres* (1993), *Antídots* (1996) *Temps pervers* (1999) i l'antologia *In Nuce* (2004); tota la seua producció poètica s'ha aplegat en volum a *Camp clos* (2006). Autor de diversos estudis a propòsit de la llengua i la literatura catalanes a l'Aragó, com

ara *Sobre la llengua de Mequinensa* (1984) i *Indagacions sobre llengua i literatura catalanes a l'Aragó* (1998). Col·labora, amb el pseudònim *Esteve Betrià*, a la revista *Temps de Franja* i al setmanari *La Veu de l'Ebre*, amb textos aplegats, en part, en el volum *Circumloquis i remostrons* (2003) i com a redactor amb el pseudònim *Berenguer de Mussots*. Com a editor ha dirigit les col·leccions *Quaderns de la Glera*, *Quaderns de les Cadolles* i *Quaderns del Cingle* i l'eina d'intercanvi literari *Styli locus*. Ha signat alguns contes i narracions amb el pseudònim *Marc Cornell*. Alguns dels seus textos han estat traduïts a l'alemany, aragonès, castellà, francès i occità.

Moret Oliver, Maria Teresa (Mequinensa, 1974). Doctorada en Filologia Hispànica i professora de llengua catalana a la Universitat de Saragossa, és autora de diversos treballs sobre la llengua medieval catalana a l'Aragó editats en publicacions especialitzades. Col·labora esporàdicament a *Temps de Franja*, en ocasions amb el pseudònim *Catalina Torres*.

Motis Purroy, Josefina (Albelda, 1944). Resideix a Barcelona des de 1965, llicenciada en Psicologia, s'ocupa professionalment de persones discapacitades; redactora ocasional de *Desperta ferro!*, *Temps de Franja* i de la revista local *La Rambla* d'Albelda.

Mula Catalan, Diana (Mequinensa, 1981). Nascuda circumstancialment a Fraga, llicenciada en Filologia Catalana per la Universitat de Lleida, professora de català i castellà en un centre de formació contínua a Lleida, col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Mur Gimeno, Ramón (Pamplona, 1944). D'arrels familiar a Bellmunt de Mesquí, filòsof, teòleg, historiador i periodista. Ha estat director de *La Comarca* i redactor d'*El Correo Español. El pueblo vasco*. Ha publicat en castellà la novel·la *Sadurija* (1990) sobre els annals de la casa Membrado de Bellmunt de Mesquí i l'estudi *Genuino de la tierra* (2007) a propòsit del regeneracionista matarranyenc Juan Pío Membrado. Membre dels col·lectius *Viles i gents* i *Lo Cresol*, col·labora habitualment a *Temps de Franja*.

Mussots, Berenguer de → **Moret Coso, Hèctor**

Navarro Asín, Maria (Barcelona, 1982). Amb un any passa a viure a Fraga, on va residir fins que es llicencia en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona; treballa actualment en l'equip de comunicació de Badalona Serveis Assistencials (BSA) i col·laboradora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Navarro Gómez, Pere (Cambrils, 1958). Doctor en Filologia Catalana, és professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. D'entre els seus treballs cal anotar els estudis dedicats, ni que sia parcialment, als parlars de l'Aragó catalanòfon meridional *Els parlars de la Terra Alta* (1996), *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera de l'Ebre* (2000) i *Aproximació geolingüística als parlars del Matarranya* (2005).

Nicolàs Royes, Mari-Jose (Fraga, 1961). Resideix a Andorra des de 1997, diplomada en Turisme i tècnica de medi ambient; col·laboradora ocasional de *Temps de Franja*.

Nogués Furió, Pepa (Carlet, la Ribera Alta, 1972). Resideix a la Terra Alta i el Mataranya a partir de 1998, viu a la Portellada des de 2007; antropòloga de formació —especialitzada en etnologia— i tècnica cultural; col·laboradora ocasional de *Temps de Franja* i habitual de la revista local *Kalat-Zeyd*. Ha organitzat les exposicions *Desideri Lombarte: Ataiïllar el món des del Molinar* (2002) i —amb M. Gimeno, H. Moret i R. Solana— *La llengua catalana a l'Aragó* (2005).

Obiol Ibarz, Gilberto (Gimenells, Segrià, 1946). Resideix a Mequinensa —vila de la mare— des de la infantesa, ha col·laborat esporàdicament a *Temps de Franja*.

Ortega Hernández, Javier (Acirjos, Sòria, 1950). Periodista d'ofici i formació, ha treballat a nombrosos diaris i revistes aragoneses, és autor de *Los años de la ilusión* sobre la transició política a l'Aragó i ha estat col·laborador esporàdic de *Temps de Franja*.

Pa de Casa. Col·lecció d'edició discontinua en català del Departament d'Educació i Cultura de la Diputació General d'Aragó iniciada el 1984, on s'editen els premis Guillem Nicolau. El 1995 passà a denominar-se Literaturas de Aragón. Serie en lengua catalana, amb 19 títols publicats fins ara.

Pac Vivas, Manuel (Benavarri, 1919). Activista polític i sindical, resident a Sabadell a partir de 1941, ha publicat *Batalló de càstig. Memòries d'un vell lluitador d'origen pagès* (1999).

Palacio Fernández, Alícia (Saidí, 1983). Llicenciada en Filologia Hispànica per la Universitat de Lleida, treballa al diari *Segre* com a correctora i editora en català i ha col·laborat esporàdicament a *Temps de Franja* i en l'anuari *Cinga*.

Pallarol Sànchez, Juli (Albelda, 1956). Nascut circumstancialment a Osca, llicenciat en Dret, exerceix de professor d'ensenyament secundari a Lleida. Redactor ocasional de *Batecs*, és autor de diferents estudis sobre la situació jurídica del català a l'Aragó editats en publicacions especialitzades.

Pallarés, Tonet → Micolau Burgués, Juli

Pallarès Gómez, Joan (Alcampell, 1958). Doctor en Antropologia i professor del Departament d'Història de l'Art i Història Social de la Universitat de Lleida. Fou director de l'Escola Universitària de Treball Social Creu Roja de Lleida, i des del 2000 és el director de l'Observatori de Nous Consums de Drogues en l'àmbit Juvenil de Catalunya. És autor de l'assaig *La dolça punxada de l'escorpi: antropologia dels ionquis i de l'heroïna a Catalunya* (1995) i de nombroses monografies i articles publicats en revistes especialitzades sobre temes de joventut i salut.

Pallarés Soro, Carmeta (La Ginebrosa, 1947). Mestressa de casa, el 1963 passa a viure a Barcelona i des del 1971 resideix a Badalona. Tot i que gairebé sempre es val d'una ortografia *sui generis* basada en l'ortografia del castellà en les

col·laboracions en la premsa local (*Talayola* de la Ginebrosa i *La Comarca d'Alcanyís*), en ocasions ha emprat l'ortografia catalana en col·laboracions en l'anuari *Cinga* o en poemes publicats en volums col·lectius.

Palomar Abadia, Salvador (Reus, 1956). Antropòleg de formació, és autor, en col·laboració amb Montsant Fonts, de l'estudi *La festa de Sant Antoni al Mataranya* (1993). Col·laborà a *Sorolla't*.

Pascual Panadés, Josep Maria (Saidí, 1943 – Barcelona, 2009). Professor de matemàtiques a l'ensenyament secundari a Barcelona, col·laborador ocasional de *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*.

Pedro Saputo, Premi. Guardó de vida efímera (2001-2003) de les Diputacions Provincials de Saragossa i Osca destinat a premiar la millor obra literària en català d'autor aragonès en l'any de la convocatòria.

Perera Boix, Josep (Barcelona, 1932). De pare de Castellonroi i mare de Baells, viu a Terrassa. Va estar activista cultural a favor del català a l'Aragó en els anys setanta i vuitanta del segle passat, així com promotor i col·laborador de *Desperta ferro!*

Premsa aragonesa. En diferents publicacions periòdiques (diaris i revistes en general de caràcter cultural) impreses en castellà a l'Aragó hi trobem ocasionals col·laboracions en català com ara *Andalán* (1972-1987) —A. Quintana, D. Lombarte, H. Moret...—, *Rolde. Revista de Cultura Aragonesa* —T. Llerda, A. Quintana, H. Moret, J. A. Carrégalo...—, *Boletín del Centro de Estudios del Bajo Aragón* —A. Quintana, D. Lombarte, C. Sancho...—, *La Comarca, Diario del Altoaragón, Diario de Teruel*, etcètera.

Premsa local. En la premsa local i comarcal de l'Aragó catalanòfon, redactada generalment en bona part en castellà, es publica, amb diferent freqüència, col·laboracions en català: *Plana Rasa. Revista informativa y cultural de la Asociación Cultural Sucarrats* de Mont-roig, *Lo Portal. Revista d'Informació Municipal* i *L'Eixam* de Nonasp, *L'Algorí. Revista bimensual fabarola* (1993-1998) de Favara, *ARO Butlletí Municipal de Benabarre* de Benavarri, *Sopeira. Revista de l'Associació d'amics d'Alaó* de Sopeira, *La Comarca d'Alcanyís* (des de 1988), *Kalat-Zeyd. Asociación de Mujeres y Consumidores Kalat-Zeyd* de Calaceit, *Temps de parlar d'Altorricó, Fogaril i calaixera* i *La Finestra* de Fraga, *La Rambla d'Albelda, Lo Pregoner d'Alcampell, La Bassa* de Castellonroi, *Queixa* (1979-1984) de Benavarri, *Nosotros, Blanc i Negre* i *Gaceta del Matarraña* (1986-1990), totes tres revistes extintes i editades a Vall-de-roures, *La Tarayola* de la Ginebrosa, *Caliu d'Aiguaviva, Mirablanch* de Valljunquera...

Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja. Dirigit per M. Sasot i promogut pel Departament d'Educació, Cultura i Esports del Govern d'Aragó que, des del curs 2000-2001, ha dut a les aules d'educació primària i secundària de l'Aragó catalanòfon un nodrit nombre d'escriptors (J. Moncada, M. Ibarz, J. A. Chauvell, L. Rajadell, C. Andreu, M. Blanc, H. Moret, J. Micolau,

F. Serés, G. Francino...), cantautors (A. Abad, À. Villalba...) i artistes (M. Estaña i Guillermo Castelló) aragonesos d'expressió catalana. En el curs 2007-2008 passà a denominar-se *Projecte Jesús Moncada d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja*.

Puch Foncuberta, Enric (Vall-de-roures, 1956). Arqueòleg i historiador de formació, ha col·laborat a *Sorolla't*, en les revistes locals *Gaceta del Matarraña*, *Blanc i Negre* i *La Comarca* i en diverses publicacions especialitzades amb treballs i articles sobre les èpoques més reculades de la història del Matarranya. Autor d'*El poblament ibèric i romà a la Terra Alta* (1996), *La Semana Santa de Valderrobres* (1998) i, amb Carles Sancho, de l'estudi *Toponímia i antroponímia de Vall-de-roures* (2000).

Puche Giner, Josep (Montcada i Reixac, Vallès Occidental, 1967). Periodista de formació amb arrels familiars al Matarranya, des del 2000 viu a Beseit i és cap de premsa de l'Ajuntament d'Alcanyís; ha estat redactor ocasional de *Temps de Franja*, ha coordinat la guia turística *Bajo Aragón* (2005), i va ser membre del col·lectiu Viles i gents l'any 2004.

Puyol, Josep Maria → Estaña Gimeno, Miguel

Quaderns de la Glera. Col·lecció de textos literaris dedicada a la publicació d'obres en català d'escriptors nascuts a l'Aragó catalanòfon en la qual s'editaren 12 números entre el novembre de 1991 i el març de 1993.

Quaderns de les Cadolles. Col·lecció de textos literaris dedicada a la publicació d'obres en català d'escriptors nascuts, o vinculats, a l'Aragó catalanòfon en què s'editaren 12 números entre l'octubre de 2002 i el setembre de 2004.

Quaderns del Cingle. Col·lecció de textos literaris dedicada a la publicació d'obres en català d'escriptors nascuts, o vinculats, a l'Aragó catalanòfon iniciada el gener de 2008.

Quintana Font, Artur (Barcelona, 1936). Lingüista, bibliotecari a Espira del Palatinat, traductor, folclorista, professor universitari de català a Heidelberg (Alemanya), doctor en Filologia Romànica (Hispanica) i membre de l'Institut d'Estudis Catalans (Secció Filològica); vinculat des de 1966 a les terres aragoneses de llengua catalana, a les quals ha dedicat nombrosos treballs i estudis entre els quals destaquen la tesi doctoral *El parlar de la Codonyera. Resultats d'unes enquestes*, l'antologia *El català a l'Aragó* (1989), la gramàtica adaptada al català de l'Aragó *La nostra llengua. Gramàtica de llengua catalana* (1984) i l'extens recull *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura* (2007), obra que conté la bibliografia científica, literària i de traductor d'aquest prolífic filòleg. Editor de *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. 1 Narrativa i teatre* (1996), *Bllat colrat. Literatura popular catalana del Baix Cinca, la Llitera i Ribagorça. 1. Narrativa i teatre* (1997) i *Epistolari de Desideri Lombarte (1981-1989)* (2002); ha estat col·laborador esporàdic a *Batecs*, *Cinga* i *Kalat-Zeyd* i habitual a *Sorolla't* i *Temps de Franja* —ací sovint amb els pseudònims *Júlia Llambert* i *Carme Fané*—. Com a articulista

forma part del col·lectiu Lo Cresol i com a narrador és autor de *La Vall de Balat (Memòria de l'Aragó 1948-2003)* (2003). Presideix des de la seua fundació la coordinadora Iniciativa Cultural de la Franja i dirigeix la col·lecció Lo Trinquet.

Ràfales Vidal, Josep Maria (Nonasp, 1962). Director de la televisió local de Nonasp, col·laborador ocasional de la revista *Lo Portal* i habitual d'una altra revista local de Nonasp, *L'Eixam*.

Rajadell Andrés, Lluís (Vall-de-roures, 1965). Treballa com a redactor a la delegació a Terol del diari *Heraldo de Aragón*, ha publicat els reculls de narracions —a partir de la transmissió oral de la història més recent del Matarranya— *Tret de la memòria* (1992) i *Mort al monestir* (2003), la novel·la *A la vora del riu* (2003), i la crònica *1956, l'any de la nevada* (2007) en la col·lecció Lo Puig de l'Associació Cultural per a la Recuperació del Patrimoni de Vall-de-roures (Repavalde). Va col·laborar a *Sorolla't* i en les revistes locals *Gaceta del Matarraña*, *Blanc i Negre* i *La Comarca*. Va estar redactor en cap de *La Comarca* (1989-1990) i és el redactor, des del primer moment, més assidu des del Matarranya de *Temps de Franja*. És membre del col·lectiu d'artistes Viles i gents.

Ricart Orús, Francesc (Fraga, 1950). Tècnic del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, ha estat col·laborador habitual i membre del consell de redacció de la revista *Batecs* i és col·laborador, des del primer moment, de *Temps de Franja*. Ha publicat diferents treballs i reflexions sobre la cultura de l'Aragó catalanòfon —alguns dels quals ha aplegat en volum en *Escrits contra l'erm (Aspiracions des de la Franja)* (2009)— i col·labora en diversos mitjans de comunicació de Catalunya i Aragó: *L'Esclatxa*, *Sorolla't...*; forma part del col·lectiu Vicent Calucho Salomó.

Ricou Sanz, Xavier (Bonansa, 1963). Nascut accidentalment a Binaced —Cinca Medio—, llicenciat en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona, cap de secció al diari *Segre*, corresponsal a Ponent de *La Vanguardia* i col·laborador ocasional de *Temps de Franja*.

Ripacurtia. Anuari d'investigació editat pel Centre d'Estudis Ribagorçans a partir del 2003.

Riu Fillat, Manel (Benavarri, 1965). Resideix a Tremp, on exerceix de professor de llengua castellana i literatura a l'ensenyament secundari, activista cultural i social i regidor de l'ajuntament d'aquesta població, és coautor amb Mir Roy de la novel·la *Em dic Mireia Galindo (i el meu cony es diu Carlitos)* (2008).

Riuclar, Joaquim de → Torrent Blanch, Joaquim

Rius Roc, Màrio (Nonasp, 1962). Agricultor d'ofici i activista social, és col·laborador habitual de les revistes locals *Lo Portal* i *L'Eixam* de Nonasp.

Riva Muñoz, Tomàs (Queretes, 1934 – Lugano, Suïssa, 2004). Impressor i fotògraf, va residir a Suïssa des de 1960. Recol·lector de contes de Queretes en *Lo banc de la*

paciència i altres narracions (1999) —en edició a cura d'A. Quintana—, és autor de la col·lecció de fotografies (1965-1977) *Quan érem emigrants* (2002).

Roca Jové, Maria Cinta (La Granja d'Escarp, Segrià, 1964). Biòloga —especialitzada en botànica—, col·laboradora ocasional de *Temps de Franja*.

Roca Villarroya, Antoni (La Freixnedada, 1938). Resident a Barcelona des de la infantesa, activista social al barri del Guinardó de Barcelona i col·laborador ocasional de *Temps de Franja*.

Rodes Berenguer, Yolanda (Mequinensa, 1973). Llicenciada en Filologia Hispànica, professora de català per a adults a Mequinensa, col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Roig, Lluís → **Gràcia Zapater, José Miguel**

Roma de Asso, Humbert (Lleida, 1944). Periodista jubilat de llarga trajectòria, ha estat en la direcció del setmanari, amb seu a Barcelona, *El Triangle* i ha col·laborat de manera ocasional a *Batecs* i *Temps de Franja*.

Roman Martínez, Ramon (Fraga, 1926). Resideix a Barcelona des de 1939, enginyer industrial, és autor de *La casa de freres hospitalers a Torrent de Cinca* (2001), *Gravamina (greuges). El comanador de Torrent fr. Pere vs Guillem de Montcada, baró de Fraga* (2005), *Apunts del viatge a Moscou i Leningrad 1990* (2006), *Cartulari de l'Ordre del Temple* (2008), i ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja*.

Rourera Farré, Lluís (Areny de Noguera, 1922). Historiador del pensament, és autor en català d'*Escrips i polèmiques del lul·lista Salvador Bové (1869-1915)* (1986) i *Pau Duran (1582-1651) i el capítol i bisbat d'Urgell fins al tractat dels Pirineus* (1987).

Rovira Marsal, Joan (Barcelona, 1947). Viu a cavall entre Lleida i el Torricó —d'on és originària part de la família—, és enginyer agrònom de formació, posteriorment especialitzat en arqueologia i prehistòria. Ha treballat com a gestor en diferents grans empreses. Fou col·laborador de *Desperta ferro!* i de diverses revistes locals de La Llitera, com ara *Temps de Parlar* del Torricó, *Lo Nostre Lloc* del Campell, *La Rambla* d'Albelda, etcètera. Ha escrit nombrosos treballs sobre la història més remota de la Llitera en revistes especialitzades, així com un capítol al volum xxvi de *Catalunya Romànica* (1997). Ha estat el coordinador d'un parell de guies en castellà sobre la Llitera editades el 2006 i el 2008.

Roy Perdiz, Mir (Benavarrí, 1969). Resideix a Tremp, on exerceix de professora de geografia i història a l'ensenyament secundari, és coautora amb Manel Riu de la novel·la *Em dic Mireia Galindo (i el meu cony es diu Carlitos)* (2008).

Sabaté Quinquillà, Ester (Albelda, 1971). Nascuda accidentalment a Lleida, llicenciada en Biblioteconomia i Documentació, tècnica de cultura de l'Ajuntament d'Albelda, col·laboradora ocasional de *Temps de Franja* i coordinadora de la revista semestral *La Rambla* i del volum —d'autoria col·lectiva— *Albelda. La vida de la vila* (1999).

- Sabés Turmo, Fernando** (Sant Esteve de Llitera, 1975). Actual alcalde de Sant Esteve i vicepresident de la Comarca de la Llitera, doctor en Comunicació Audiovisual i professor en la Facultat de Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona; periodista de professió, responsable d'*Infollitera*, redactor ocasional de *Temps de Franja* i autor de diversos treballs sobre comunicació i premsa.
- Sales i Sabater, Joan** (Areny de Noguera, 1950). En la pestanya de la breu obra *La sina del cementiri* publicada a Barcelona el 1995 apareix aquesta breu ressenya biogràfica, però pel contingut de l'obra ens fa pensar que es tracta d'un pseudònim.
- Salleras Clarió, Joaquim** (Fraga, 1949). Llicenciat en Psicologia i doctor en Història, exerceix com a professor en l'ensenyament secundari a Barcelona des de 1970, col·laborador esporàdic de les revistes *Batecs* i *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*, és autor de múltiples estudis sobre la història de Fraga i del Baix Cinca, entre els quals destaquem l'opuscle —elaborat en col·laboració amb Ramón Espinosa— *Los ponts de Fraga* (1988), i el volum *Col·lecció diplomàtica de la Reina Maria de Luna i la Baronia de Fraga* (2008).
- Sampietro Sorolla, Montserrat** (Fraga, 1968). Llicenciada en Belles Arts i en Història de l'Art. Resident a Barcelona, ha publicat diversos articles i volums sobre història de l'art, crítica de l'art i educació artística com ara els assaigs *Rastres. Antoni Abad* (1994), *Salvador Sabaté (1921-1984)* —en col·laboració amb Divina Sabaté— (2000) i algunes narracions breus, com ara «Conte d'estiu» dins *La casa calenta i freda* (1994). Ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja*, en l'anuari *Cinga* i en la revista local *Fogaril i Calaixera*.
- San Martín Boncompte, Josep** (Lleida, 1947). Professor a Fraga de llengua castellana i literatura a l'ensenyament secundari, és autor de les novel·les *Joan Majoles* (1994) —d'ambientació fragatina— i *Crònica d'un crepuscle* (2000), de la narració breu *Tristaina... un somni?* (1991) i del poemari *Reculls d'incerta vida* (2000), premi Guillem Nicolau de 1999. Col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.
- Sancho Meix, Carles** (La Vall del Tormo, 1952). Resideix a Vallirana des de 1983, professor de geografia i història a l'ensenyament secundari de Vilafranca del Penedès i Vallirana, redactor habitual a *Temps de Franja* —on esporàdicament signa amb el pseudònim *Arnau Timoneda*— i ocasional a *Batecs*, animador cultural i investigador de la cultura popular del Matarranya d'obra prolífica, ha col·laborat a *Sorolla't* i en les revistes locals *Nosotros*, *Gaceta del Matarraña*, *Kalatzeyd*, *Plana Rasa*, *Lo Portal*, *Boletín del Centro de Estudios Bajoaragoneses*, *Sorolla't informatiu...* És autor, amb Enric Puch, de l'estudi *Toponímia de Vall-de-Roures* (2000) i editor del segon volum de *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. 2 Cançoners* (1996) i, amb Joan Camps, de *Toni Llerda, terra i llengua* (2006). Forma part del col·lectiu d'articulistes Viles i gents i ha tingut cura de l'edició de *Deu anys de «Viles i gents»* (2007).

Sancho Timoneda, Maribel (La Vall del Tormo, 1976). Periodista, delegada del *Diario de Teruel* a Alcanyís, ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja* i *Sorolla't informatiu* i, en català, al setmanari *La Comarca* d'Alcanyís.

Sarrau, Dolors → **Galan Castany, Josep**

Sasot Escuer, Màrio (Saidí, 1951). Professor de llengua castellana i literatura a l'ensenyament secundari a Saragossa, periodista i músic, és autor de les antologies *Així s'escriu a la Franja (Antologia comentada d'autors de l'Aragó catalanòfon)* (1995), *Joglars de frontera (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)* (1997) —premi Guillem Nicolau de 1995— i *Cobles d'anar i tornar (Dotze anys del Concurs de Cobles Aragoneses en Llengua Catalana de l'Ajuntament de Saragossa)* (2010), de la guia didàctica *El Café de la Rana* (1993), redactada amb motiu de la traducció al castellà d'*El Café de la Granota* de Jesús Moncada, i coautor de la monografia *Aproximació descriptiva a la llengua de Saidí* (1996). Director de la revista mensual *Temps de Franja* —on signa ocasionalment les seues col·laboracions amb els pseudònims *Marià Àlvarez* i *Felip Berenguer*— i del Projecte d'Animació Cultural Jesús Moncada a les escoles de la Franja; i col·laborà com a redactor a les revistes *Desperta ferro!* i *Batecs*.

Satué Catalan, Laura (Barcelona, 1973). Amb ascendència materna nonaspina, des de 1996 resideix a Nonasp, on treballa de llauradora i dirigeix el grup de jota i rondalla Verge de les Dos Aigües que s'ocupa en recuperar la jota en llengua catalana de l'Aragó. Ha participa en el concurs de jotes en català que convoca l'Ajuntament de Saragossa i ha estat guardonada en diverses ocasions. Diferents textos seus han estat publicats en *Lo Portal* i en diferents revistes i volums col·lectius.

Sanvisén Alins, Víctor (Saidí, 1950). Mestre i llicenciat en Història, treballa en l'ensenyament secundari a Lleida i col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Schmidt von der Twer, Sigrid (Wuppertal, Alemanya, 1940). Mestre d'escola i professora de turc, col·laboradora esporàdica de *Temps de Franja* i autora —en col·laboració amb A. Quintana— de diferents estudis i traduccions sobre la llengua i la literatura catalanes a l'Aragó.

Seira Michans, Josep Lluís (Albelda, 1958). Llicenciat en Història Contemporània, professor de català a l'ensenyament secundari a Tamarit de Llitera, ha estat redactor ocasional de *Desperta ferro!*, *Temps de Franja* i de la revista local *La Rambla*.

Serés Guillén, Francesc (Saidí, 1972). Establert a Catalunya des de 1990, llicenciat en Belles Arts i Antropologia per la Universitat de Barcelona, ha estat professor d'història de l'art i és autor de les novel·les *Els ventres de la terra* (2000) —premi Pedro Saputo de 2001—, *Un arbre sense tronc* (2001) i *Una llengua de plom* (2002), trilogia aplegada en el volum *De fems i de marbres* (2003) i, parcialment, traduïda pel mateix autor al castellà: *El vientre de la tierra* (2004) i *El árbol sin tronco* (2004). I dels reculls de contes *La força de la gravetat* (2006) i *Contes russos* (2009), del llibre de cròniques *La matèria primera* (2007) i el conte juvenil *El llarg viatge*

d'A. En *Caure amunt*. Muntaner, Llull, Roig (2008) recull tres obres de teatre inspirades en la vida i l'obra d'aquests tres escriptors catalans medievals; en 2010 estrenà l'obra dramàtica *No som res* al teatre municipal d'Hostalric. Alguns dels seus textos han estat traduïts a l'anglès, castellà, francès i alemany. Ha col·laborat esporàdicament a *Temps de Franja* i en diferents publicacions periòdiques catalanes.

Serés Molinero, Albert (Saidí, 1972). Interventor municipal a l'Ajuntament d'Arenys de Mar, ha col·laborat ocasionalment a *Batecs* i *Temps de Franja*.

Serrano López, Teresa (Saragossa, 1969). Diplomada en Turisme, col·labora habitualment a *Temps de Franja*.

Serret, Llibreria. Establiment comercial de Vall-de-roures dirigit per Octavi Serret que dedica una atenció especial a la difusió de la literatura catalana de l'Aragó. Ha editat en català un recull de narracions breus d'autors ebrencs, *El riu que parla* (2008), i un altre en castellà d'escriptors vinculats al Matarranya, *Madera de Blog* (2008).

Sistac Vicén, Ramon (Barcelona, 1958). Amb orígens familiars a Camporrells, és doctor en Filologia Catalana, professor de dialectologia catalana a la Universitat de Lleida, i membre de l'Institut d'Estudis Catalans (Secció Filològica). Ha publicat diversos llibres i articles d'investigació, opinió i assaig sobre l'Aragó catalanòfon i el català occidental en general, entre els quals destaquem la seua tesi doctoral *El ribagorçà a l'Alta Llitera. Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta* (1993). Ha col·laborat en diferents mitjans de comunicació amb articles, sovint a propòsit de les actituds socials dels parlants davant la llengua, alguns dels quals s'han aplegat en *De la llengua a les dents* (2004) i en *Menú de degustació* (2009). Ha col·laborat en l'anuari *Ripacurtia* i com a articulista habitual a la revista mensual *Temps de Franja*. Com a narrador ha publicat diversos contes i narracions, d'ambient pirinenc, en volums miscel·lanis o col·lectius.

Sitja, La. Col·lecció de llibres d'investigació de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca on s'han editat, des de 1985 fins el moment de redactar aquest text, 22 volums.

Solana Valls, Ricard (Reus, 1959). Impressor d'ofici, amb arrels familiars a Calaceit, vila on resideix de 1985 ençà al davant de l'empresa Gràfiques del Matarranya; ha col·laborat a *Sorolla't*, *Cinga* i en la revista local *Kalat-Zeyd*. Col·laborador de *Temps de Franja* —en ocasions amb el pseudònim *Jaume Vidiella*—, és autor de diversos treballs onomàstics i històrics del Matarranya en general i de Calaceit en particular.

Solé Llop, Hipòlit (Nonasp, 1960). Assessor fiscal de professió, president de l'Associació Cultural del Matarranya de 1995 a 2006, redactor de les revistes locals *Lo Portal* i *L'Eixam* de Nonasp i, ocasionalment, de *Temps de Franja*.

Soro Jiménez, Àngel (Fraga, 1979). Poeta i cantautor que ha publicat poemes en revistes i obres col·lectives i el disc *Efecte espiral* (2002).

Sorolla Vidal, Natxo (Pena-roja, 1980). Sociòleg de formació, membre del grup de rock en català Los Draps, ha col·laborat ocasionalment a *Temps de Franja* —esporàdicament amb el pseudònim *Pau Era*— i a l'anuari *Ripacurtia*. Treballa en el camp de la sociolingüística i les xarxes socials i ha participat en l'exploració de diferents enquestes sociolingüístiques. És membre del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.

Sorolla't. Revista literària i d'investigació editada per l'Associació Cultural del Matarranya i impresa a Calaceit per Gràfiques del Matarranya entre el setembre de 1986 i el desembre de 2000. Entre el març de 1995 i l'abril del 2000 es publicaren 12 números del butlletí intern *Sorolla't informatiu*.

Styli locus. Fulletó literari semestral editat per Iniciativa Cultural de la Franja, imprès a Calaceit de l'estiu de 2009 ençà per Gràfiques del Matarranya i encartat com a suplement a la revista *Temps de Franja*.

Tarragó Granado, Carme (Lleida, 1986). Llicenciada en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona. Periodista de la Cadena Ser al Baix Cinca (M80-Fraga) i col·laboradora a *Temps de Franja* a partir de maig de 2009.

Tejero Costa, Paco (Fraga, 1954). Mestre diplomad en l'ensenyament primari a Fraga, primer president el 1983 de l'Institut d'Estudis Fragatins-AFRAGA i secretari general de Convergència Democràtica de la Franja a partir de 2009, és autor de l'opuscle *Una aproximació a la demografia fragatina. Segles XV-XX* (1988) i de l'estudi *Fraga. República i guerra civil: un temps a recordar* (2006). Col·labora de manera ocasional a *Batecs* i a *Temps de Franja*.

Temps al temps. Grup musical de pop-rock nascut entre Arenys de Lledó i Horta de Sant Joan el 2003. Format com a duo, en un primer moment, per Josep Guàrdia —d'Arenys de Lledó— i Jordi Cortés —d'Horta de Sant Joan—, actualment acompanyats per Cèsar Ejarque —de Massalió— a la bateria i Miguel A. Dolz —d'Arenys— al baix. Han enregistrat un primer treball discogràfic: *Ratets* (2007) —enregistrat als estudis Aleatòria de Queretes— amb poemes de D. Lombarte i J. Micolau i temes propis.

Temps de Franja. Revista literària i d'informació general de periodicitat mensual dirigida per M. Sasot, editada per Iniciativa Cultural de la Franja i impresa a Calaceit de 1999 ençà per Gràfiques del Matarranya. Des de l'estiu de 2009 inclou el suplement literari *Styli locus*.

Terès Bellès, Carles (Barcelona, 1962). Dissenyador gràfic de formació i ofici, de pares d'Estopanyà (Ribagorça) i Cretes (Matarranya), resideix a Torredarques (Matarranya) de 1993 ençà. Col·laborador habitual, des de 2003, de *Temps de Franja*, ha publicat narracions en català a *Sorolla't* i en la revista infantil, editada a Barcelona, *Cavall Fort*. És membre del col·lectiu d'articulistes Viles i gents.

Terrado Pablo, Xavier (Lleida, 1955). Doctor en Filologia Romànica (Hispanica), professor catedràtic de filologia hispànica a la Universitat de Lleida. Ha publicat

diversos llibres i articles d'investigació onomàstica i lexicogràfica sobre la Ribagorça, entre els quals destaquem els estudis *Toponímia de Betesa* (1992), *Toponímia de Ribagorça. Municipio de Arén* (2001) i, amb M. Cristina Rourera, *Toponímia de Ribagorça. Municipio de Monesma y Cajigar* (2005). El 2004 obtingué el premi Guillem Nicolau amb la narració *Diàleg de la cordialitat* (2004).

Timoneda, Arnau → **Sancho Meix, Carles**

Torà, Irene → **Calaf Blázquez, Isabel**

Torrent, Damià / Dolors → **Barquín Castany, Susanna**

Torres, Catalina → **Moret Oliver, Maria Teresa**

Torrent Blanch, Joaquim (Barcelona, 1955). Llicenciat en Geografia i funcionari de la Generalitat de Catalunya, activista cultural vinculat a la Franja des de les acaballes del anys setanta del segle passat; col·laborador de *Temps de Franja*, en ocasions amb el pseudònim *Joaquim de Riucclar*, i en el número 0 —i únic— del butlletí *Franja de Ponent* dirigit per G. Chacon. Ha publicat nombrosos articles i treballs en els més diversos mitjans de comunicació dels Països Catalans.

Tremosa Balcells, Ramon (Barcelona, 1965). Doctor en Economia, professor en el Departament de Teoria Econòmica de la Universitat de Barcelona, membre del Parlament Europeu, és autor de nombrosos estudis i articles acadèmics d'anàlisi economia. Sovint en els articles i col·laboracions publicats en la premsa catalana centra l'atenció en les terres de l'Aragó catalanòfon, en especial en la Ribagorça i en la vila d'Areny de Noguera, població del pare, Ramon Tremosa Palau.

Tremosa Palau, Ramon (Areny de Noguera, 1934 – Barcelona, 2002). Dels deu als devuit anys estudià al seminari de la Seu d'Urgell; llicenciat i doctor en Dret per la Universitat de Tolosa de Llenguadoc (en 1958 i 1960, respectivament) i llicenciat (1968) i doctor (1985) en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona —amb la tesi microfitxada *Poble i el treball a l'Alta Ribagorça (segles XVII, XVIII, XIX i XX)*—, el 1991 publicà l'extens estudi *La demografia i l'economia de la clotada d'Areny (1900-1980) (Un model per a interpretar l'evolució del Prepirineu)* i el 2002 l'assaig religiós *Des dels turons d'avui: digressió inusual entre dues oracions*.

Trenc Ballester, Eliseu (Mazères, Arieja, 1944). De pares d'Albelda, historiador de l'Art —amb un especial interès per les arts gràfiques—, ha estat professor en diferents universitats franceses fins al 2009. Col·labora ocasionalment a *Temps de Franja*.

Trill, Lo. Col·lecció de treballs i estudis d'investigació editada per l'Associació Cultural del Matarranya, on s'han publicat, des de 1992 fins el moment de redactar aquest text 11 volums.

Trinquet, Lo. Col·lecció de textos literaris editada a partir de 2009 per l'Institut de Estudios Turolenses de la Diputació de Terol, dedicada a la publicació d'obres en català d'escriptors nascuts, o vinculats, al Matarranya.

Trull, Lo. Col·lecció d'obres literàries editades per l'Associació Cultural del Matarranya, on s'han publicat, des de 1993 fins el moment de redactar aquest text 18 volums.

Túrnez & Sesé. Grup musical format pels músics barcelonins Xavier Túrnez, Daniel Sesé, Jesús Vidal, Jordi Ruiz i Laia Rius, amb vinculacions al Matarranya. El seu primer treball discogràfic, *Quedarà la paraula* (2002) està dedicat íntegrament a la poesia de Desideri Lombarte. En el seu tercer treball discogràfic, *Sol blanc* (2006), s'hi musica un poema d'H. B. Moret.

Vallès Pedrix, Edmon (Mequinensa, 1920 – Barcelona, 1980). Periodista, traductor de l'italià al català i autor de 6 volums de gran format sobre la història gràfica de la Catalunya contemporània en el període que abraça de 1888 a 1975. El 1980 edità el breu text memorialista *Dietari de guerra (1938-1939)*, en què a les notes escrites com a jove soldat republicà hi afegeix breus comentaris d'un historiador madur.

Ventura Nadal, Rafel (Alcampell, 1961). Periodista de formació i professió, fou director de *Desperta ferro!* i ha estat redactor ocasional de *Temps de Franja*. Resident a Lleida, actualment és director de l'àrea de Comunicació de la Diputació de Lleida

Vidal Cosialls, Josep Ramon (Camporrells, 1962). Viu a Terrassa des de 1985 i és inspector coordinador del sector de Terrassa del Departament d'Educació de la Generalitat adscrit a l'àrea artística en l'especialitat de música. Professor d'EGB i llicenciat en Filosofia, en Ciències de l'Educació i en Filologia Catalana, és autor o coautor de nombrosos materials didàctics de llengua i literatura catalanes i ha tingut cura d'una edició escolar de *Terra Baixa* (1998) d'Àngel Guimerà.

Vidal Fígols, Pasqual (Massalió, 1946). Agricultor de professió. De formació autodidàctica, animador cultural i investigador interessat pels costums i les tradicions populars del Matarranya en general, i de Massalió en particular, cosa que l'ha portat en diferents ocasions a il·lustrar els costums i el paisatge de la comarca. Autor, com a redactor i il·lustrador, dels volums *Festes i tradicions de la comarca del Matarranya. Vila de Massalió* (1998), *A la falda de la iaia (Literatura oral de Massalió)* (2005). El 2006 va rebre, amb Margarita Celma, el XVI premi Pau Vila atorgat per la Universitat de Barcelona pel treball didàctic *Fa un munt d'anys al Matarranya*. Ha estat col·laborador, entre altres, de *Sorolla't*, *Gaiteros de Aragón* i *Rolde* i de la revistes locals *Kalat-Zeyd*, *La Comarca* i *Plana Rasa*, i redactor ocasional de *Temps de Franja*.

Vidallet Làzaro, Dario (Mequinensa, 1973). Geòleg de formació i professió, activista del medi ambient, col·laborador ocasional de *Temps de Franja* i de l'anuari *Cinga*.

Vidiella, Jaume → Solana Valls, Ricard

Vila, Víctor → Barquín Castany, Susanna

Viles i gents. Col·lectiu d'artistes format per M. Blanc, T. Bosque, J. A. Carrévalo, J. Micolau, J. Puche, A. Quintana, L. Rajadell, C. Sancho, N. Sorolla, C. Terès... que des del número 7 del 20 d'abril de 1995 col·laboren setmanalment a *La Comarca*, publicació d'àmbit comarcal amb seu a Alcanyís, i des del 2000, mensualment, a *Temps de Franja*. En el volum *Deu anys de «Viles i gents»* (2007), coordinat per C. Sancho i amb pròleg de Ramón Mur, s'ha recollit una selecció d'articles dels deu primers anys d'existència d'aquest col·lectiu d'artistes aragonesos en català.

Villalba Damian, Àngel (Favara, 1945). Viu a l'Hospitalet de Llobregat des de 1963, mecànic d'ofici i cantautor. Si bé es donà a conèixer en la dècada dels anys seixanta no enregistrà el primer treball discogràfic fins el 2002: *Àngel Villalba i 30 anys de cançons*. Part dels textos de les seues cançons s'han aplegat en l'estudi *Joglars de frontera (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)* (1997) de M. Sasot i en diverses antologies i mostres literàries. Ha col·laborat esporàdicament a les revistes locals *Lo Portal* i *l'Argolí*.

* **Vistaires.** Diferents escriptors catalans contemporanis, en general viatgers pedestres, han descrit en detall l'experiència de visitar els paisatges i conèixer les gents de l'Aragó catalanòfon en alguns dels seus escrits; així ho fan els escriptors Xavier Fàbregas amb *Entre Catalunya i Aragó* (1971), i, en dues ocasions, el també barceloní Josep Maria Espinàs: *A peu per la Llitera (Viatge a la frontera de la llengua)* (1990) i *A peu pel Matarranya (Viatge a l'Aragó que parla català)* (1996). El dibuixant i guionista barceloní de còmics Néstor Macià fa passejar pel Matarranya en Corremón, peripatètic personatge de l'àlbum, publicat per l'editorial Sirius, *Bernat Corremón al Matarranya* (1989), mentre que 20 anys abans Josep Vallverdú havia recollit en els volums de *Catalunya visió* les seues impressions sobre l'Aragó catalanòfon. Salvador Ginesta Batllori descriu les terres del sud de l'Aragó catalanòfon en *Les terres del Matarranya* (1991), Joan Josep Rovira Climent edita el recull de narracions *La gent del Matarranya* (1996), mentre que Joan Perucho recull tots els seus escrits que tenen com a escenari la meitat sud de la Franja en el volum *Fulls de les fronteres, entre Gandesa i Alcanyís / Hojas de las fronteras, entre Gandesa y Alcañiz* (2003).

També alguns estudiosos i investigadors han dedicat una part dels seus treballs a descriure i analitzar en català diferents aspectes de l'Aragó catalanòfon: *Prehistòria de la Vall del Matarranya* (1982) de Ramon Viñas i Vallverdú, *El paper moneda català a la Franja de Ponent 1936-1939* (1987) d'Antoni Turró, *Les arrels musulmanes de Mequinensa* (1994) de Pere Balañà, *La vila de Fraga al segle XVII, I* (1994) i *II* (1995), de Félix Otero Carrasco, *Capítols de Cort de Barcelona i Fraga (1379-1384)* (1996) de Jordi Rius i Jové, *Catàleg dels jaciments arqueològics del municipi de Fraga* (1997) d'Aránzazu Montaner Satorres, *Immigrants i temporers estrangers al Baix Cinca «Construint junts l'únic futur possible»*, dins l'anuari *Cinca* 5 (2001) de Manuel Pinos Quilez, *Estudi dels aiguamolls en el municipi de Fraga i mesures de planificació i gestió de l'ús sostenible* (2006) de José Garrido Pala-

cios, *La llengua de Castigaleu (Ribagorça). Estudi de dialectologia* (2008) de Jordi Moners i Sinyol...

Vives Gorgues, Ramon (Rosselló, Segrià, 1940 – Castellonroi, 2000). Va viure 37 anys a Castellonroi exercint de mestre d'escola i investigador local, col·laborador esporàdic de *Desperta ferro!* i de l'anyari *Cinga*; autor del miscel·lani i extens volum *Costumari de Castellonroi (Ànima d'un poble)* (2001).

Xapurriadisme i localisme. De la mateixa manera que en parlar de la llengua i la literatura contemporànies al País Valencià i, en menor mesura, a Mallorca, s'ha de fer esment a les manifestacions lingüísticoliteràries de caràcter secessionista, a l'Aragó catalanòfon s'ha d'esmentar el xapurriadisme, una manifestació socio-cultural caracteritzada, com el blaverisme del País Valencià i el gollenisme de Mallorca, per la negació sistemàtica de la identificació de la llengua de l'Aragó catalanòfon amb el català general. Encara que no gaire nombroses, els partidaris del xapurriadisme —denominat aragonés oriental pels seus més acèrrims defensors agrupats en la Facao (Federació d'Associacions Culturals de l'Aragó Oriental) (sic)— han publicat textos amb vocació literària sense gaire incidència més enllà del clos grupal, com ara *l'Antolochía Lliteraria en Aragonés (Oriental). Escrits actuals de la chen de la Llitera* (sic) editada per l'Associació Cultural Lliterana Lo Timó el 2005 en ortografia aberrant.

Amb tot cal dir que cada escriptor de vocació i estil rabiosament locals és un cas particular ja que gairebé sempre empra en l'escriptura una ortografia *sui generis* d'acord amb la instrucció rebuda —en general de base castellana— per ell i pels lectors als quals van destinats els textos redactats, en general, covilatans de l'autor. Aquest seria el cas d'alguns dels textos apareguts durant dècades en les revistes locals *La Voz de la Llitera* —amb seu a Tamarit— i *La Voz del Bajo Cinca* —amb seu a Fraga— o d'autors com ara Carmeta Pallarés, amb nombrosos articles periòdics sobre la Ginebrosa publicats a *La Comarca* i a la revista local *Tarayola*, de les germanes Andresseta i Pepeta Bean, amb nombrosos sainets ambientats en la capital del Baix Cinca, del poeta costumista Joaquín Riau de Mequinensa amb el volum *Coses nostres* (1980), d'Antonio Alós Pascau amb el volum *Calasanz* (1981), de Joaquín de Carpi y Cases amb *El Tamarite de nuestros abuelos* (1974), *El dialecto de Tamarite de la Llitera* (1981) i *La Fuente del Hortaz de Tamarite* (1982), de Joaquín Carrera Quinquillà (Albelda, 1917-1991) amb el *Libro del poeta local* (1983), d'Antonio Viudas Camarasa amb *Léxico de la Llitera (Huesca). El reino vegetal, los animales y el hombre* (1983), d'Agustín Faro Forteza amb *Tradició oral a Santistebe (La Llitera)* (1990), de Pedro Grúas Naval amb *Vocabulario y textos de Tamarite de Llitera (Huesca)* (1995), de Maria Benagues Camarasa i Lola Bielsa Masdeu en la revista local *L'Argolí* de Favara... En fi, cal felicitar-nos de la publicació d'aquests textos, rabiosament locals i redactats amb voluntat de restar prop de la llengua parlada, per la genuïna riquesa dels constituents lèxics, morfològics i, fins i tot, fonètics, dialectals que, d'alguna manera, aporten les obres d'aquests autors conscientment locals al coneixement de la llengua comuna.

Zapater Labrador, Mari (Fraga, 1948). Editora de les revistes locals *Fogaril i Calaixera* —ocupada en recollir el costumisme i les tradicions populars de Fraga des de 1996— i *La Finestra*, és autora de l'aplec de narracions populars *Encara rai...! Les vint i una falòria* (2002), redactades com a guions de ràdio a partir de 1981. Col·labora esporàdicament a *Temps de Franja*.

Zapater Zapater, Ismael (Vilella de Cinca, 1949). Catedràtic de geografia i història a l'ensenyament secundari i polític municipal a Lleida, col·laborador ocasional de *Batecs* i de l'anyari *Cinga*, és autor de l'estudi econòmic *La Ribera del Cinca: una comarca-frontera* (1992) i de diversos treballs especialitzats.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- Barreiro, Javier, *Diccionario de autores aragoneses contemporáneos (1885-2005)*, Zaragoza, DPZ, 2010.
- Camps i Arbós, Josep, «Sobre l'edició catalana a l'Aragó: els *Quaderns de les Cadolles*», *Serra d'Or*, 568 (abril de 2007), pp. 97-100.
- Chauvell, Josep A., «Aproximació a la literatura catalana de la Franja», dins Josep Vallverdú (ed.), *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Franja (Calaceit i Fraga)*, Barcelona, IEC, 1999, pp. 87-93.
- Cònsul, Isidor, «Escriptors de la Franja», *Serra d'Or*, 530 (febrer de 2004), pp. 35-38.
Diccionari de la literatura catalana, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2008.
- Ibarz, Mercè (coord.), *URC (Gent. Terra. Paraules)*, 16 (Lleida, 2001).
- Moret, Hèctor, «Una dècada de literatura catalana de l'Aragó catalanòfon (1984-1993)», *Ressò de Ponent*, 116 (Lleida, febrer de 1994), pp. 40-41.
- «Notes sobre literatura catalana contemporània a l'Aragó», *Rolde*, 76 (abril-junio de 1996), pp. 18-24.
- *Indagacions sobre llengua i literatura catalanes a l'Aragó*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 1998.
- «Panorama de la literatura catalana contemporània a l'Aragó», *Ressò de Ponent*, 174 (Lleida, desembre de 1999), pp. 47-50.
- «Quaderns de la Glera: una experiència d'editar en català a l'Aragó», dins Chusé Aragüés (coord.), *Autas d'as Primeras Chornadas sobre a Traduzión. O papel d'a traduzión en o desembolique d'as luengas: o caso de l'aragonés (Conzello de Lo Grau, 6, 7 y 8 d'abiento de 1997)*, Zaragoza, Gara d'Edicions / IEA, 1998, pp. 31-36; reproduït a Esteve Betrià, *Circumloquis i remostrons*, Fraga / Calaceit, Institut d'Estudis del Baix Cinca / Associació Cultural del Matarranya, 2003, pp. 47-56.
- «A propòsit de la literatura catalana contemporània a l'Aragó», *URC (Gent. Terra. Paraules)*, 16 (Lleida, 2001), pp. 21-27.
- «Breu diccionari d'escriptura i escriptors contemporanis en català a l'Aragó», *beCEroLes*, 3 (Alcanar, 2008), pp. 89-116.
- i A. Quintana, «La literatura en català a l'Aragó: els darrers vint anys», dins *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, 1. Frankfurt, 18-25 de setembre de 1994*, Barcelona, PAM, 1995, pp. 391-403; reproduït a A. Quintana, *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007, pp. 335-347.
- Nagore, Francho, «Literatura en catalán en Aragón», dins *Gran enciclopedia aragonesa*, apèndice II, Zaragoza, Unali, 1987, pp. 212-213.
- Quintana, Artur, «Literatura en catalán en Aragón», dins *Gran enciclopedia aragonesa*, vol. VIII, Zaragoza, Unali, 1981, pp. 2073-2074.

- Quintana, Artur, «La literatura catalana a l'Aragó», *Els Marges*, 30 (gener de 1984), pp. 122-125.
- «El català a l'Aragó: balanç de la democràcia», *Revista de Catalunya*, 19 (maig de 1988), pp. 44-57.
- «La Franja com a escenari literari (en els escriptors no franjatins)», *URC (Gent. Terra. Paraules)*, 16 (Lleida, 2001), pp. 33-37; reproduït a A. Quintana, *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007, pp. 327-333.
- «L'espai fecund de l'articulisme», *URC (Gent. Terra. Paraules)*, 16 (Lleida, 2001), pp. 121-124; reproduït a A. Quintana, *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007, pp. 349-353.
- «Escriptores aragoneses en catalán», *Rolde*, 115 (enero-marzo de 2006), pp. 26-33.
- i Joaquim Monclús, «El català a l'Aragó», dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (1985), vol. VIII, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 196-212.
- Sancho Meix, Carles, «La llengua catalana escrita a la Franja», *Sorolla't*, 2-3 (novembre 1986 – gener 1987), pp. 4-6.
- «La literatura catalana a l'Aragó en els últims vint-i-cinc anys», dins Mercè Gimeno i Hèctor Moret (coords.), *Actes de les Segones Jornades d'Estudi a la Terra Alta (l'Aragó catalanòfon)*, Batea, Patronat Pro-Batea, 1998, pp. 309-320.
- Sasot, Màrio, *Així s'escriu a la Franja (antologia comentada d'autors de l'Aragó catalanòfon)*, Calaceit, Institut d'Estudis del Baix Cinca, 1995.
- «La literatura catalana a Aragó: d'un trist ermot cultural a una realitat en ebullició», dins Ramon Sistac i Vicén (ed.), *De fronteres i mil·lenis: la Franja, any 2001. Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, IEC, 2003, pp. 35-48.
- «La literatura aragonesa en catalán: una realidad en ebullición», *Letras Aragonesas. Centro del Libro de Aragón*, 8 (abril de 2009), pp. 15-20.
- Sistac, Ramon, «Publicacions sobre la Franja de Ponent (1983-1985)», *Els Marges*, 35 (setembre de 1986), pp. 96-101.

BIBLIOGRAFIA SOBRE AUTORS

- Acín, Ramón (coord.), *Jesús Moncada: su universo literario*, Zaragoza, Ajuntament de Mequinensa / Departament d'Educació, Cultura i Esport del Govern d'Aragó, 2005.
- Bayo, Emili i Mercè Biosca, *Guia de lectura de Jesús Moncada*, Barcelona, La Magrana, 1992.
- Camps, Christian (coord.), *La narrativa de Mercè Ibarz*, Péronnas, Les Éditions de la Tour Gile, 2010.
- Giralt, Javier, «L'home de França», de Josep Antoni Chauvell: entre la norma i el dialecte», *Alazet*, 12 (2000), pp. 69-102.
- Jané, Òscar, «Literatures a través de la Franja. Jesús Moncada i Artur Quintana», dins Arnau Pons i Simona Skrabec (eds.), *Carrers de frontera: passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana*, vol. II, Barcelona, Institut Ramon Llull, 2008, pp. 144-153 [148-151].
- Moret, Hèctor, «Literatura catalana en Aragón: Jesús Moncada y Desideri Lombarte», dins *Actas del II Encuentro «Villa de Benasque» sobre Lenguas y Culturas Pirenaicas. Benasque (Huesca), 1-4 de septiembre de 1998*, Zaragoza, Departament d'Educació, Cultura i Esport del Govern d'Aragó, 2003, pp. 123-138.
- (coord.), *URC (Cròniques del cerç i la garbinada: recepció i projecció de l'obra de Jesús Moncada)*, 21 (Lleida, 2006).
- «Estudi preliminar» i «Propostes de treball i comentaris de text», dins *El Cafè de la Granota* de Jesús Moncada, Barcelona, Edicions 62, 2006.
- «Josep Galan i Castany (1948-2005)», *Estudis Romànics*, xxix (Barcelona, 2007), pp. 654-656.
- (ed.), *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura* d'Artur Quintana i Font, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007.

HÈCTOR MORET I COSO

- Moret, Hèctor i A. Quintana, «Pròleg», dins *Ataïllar el món des del Molinar: antologia lírica* de Desideri Lombarte, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya, 2000 / pp. 7-22.
- Moret, Xavier, *Jesús Moncada (Retrats 7)*, Barcelona, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, 2005.
- Quintana, Artur, «La poesia d'Hèctor B. Moret», *Alazet*, 10 (1998), pp. 109-128; reproduït a A. Quintana, *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007, pp. 405-430.
- (ed.), *Epistolari de Desideri Lombarte (1981-1989)*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya, 2002.
- «Hèctor Moret i l'actual literatura catalana a l'Aragó», dins Christian Camps i Pilar Arnau (eds.), *Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans, II (La literatura catalana de la democràcia)*, Montpel·lier, Centre d'études et de recherches catalanes (Université Montpellier III) / Association Française des Catalanistes, 2004, pp. 217-227.
- (ed. i estudi), *Camp clos / Campo cercado. Obra poètica d'Hèctor B. Moret*, Zaragoza, PUZ, 2006, pp. 9-55.
- i Sigrid Schmidt von der Twer, «Introducció al teatre de Desideri Lombarte», dins *Teatre inèdit* de Desideri Lombarte, Calaceit, Sisalls Edicions, 1992, pp. 5-16; reproduït a A. Quintana, *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya / Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2007, pp. 373-382.
- Ribes, Sandrine, *L'œuvre de Jesús Moncada: quand l'écriture devient mémoire*, Tesi doctoral presentada l'octubre de 2006 al Département d'Études ibériques et ibéro-américaines de l'Université Montpellier III – Paul Valéry [inèdita].
- Sasot, Màrio, «Introducción» y «Guía didáctica» a *El Café de la rana* de Jesús Moncada, Zaragoza, Govern d'Aragó, 1993.
- Sorolla't. Homenatge a Desideri Lombarte (1937-1989)*, 7 (Calaceit, abril de 1990).